БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1959
ФЕВРАЛЬ
4
СРЕДА
№ 26 (4254)

Өртээ 20 коп.

Чеди чыл планын боттандырарда эң чугула роль партияның болгаш күрүнениң кадрларынга хамааржыр. Кадрларны таарыштыр тургузар болгаш кижизидер ажылга ам-даа хөй чүүлдерни кылыр апаар.

(СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелинден).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ЭЭЛЧЕГ ЧОК XXI СЪЕЗДИЗИ

СЪЕЗДИНИҢ ХҮН ДЕМДЕГЛЕЛИ

Февраль 2-ниң эртенги хуралы

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXI съездизи ажылын февраль 2-де Москвага, Кремльдиң Улуг ордузунга үргүлчүлээн.

Эртенги хурал эш **Е. А. Фурцеваның** даргалаашкыны-биле ажыттынган. Бир-ле дугаарында Электростанциялар тудуунуң министри эш **И. Т. Новиков** санал берген.

Совет энергетиканың хөгжүлдезиниң айтырыгларынга хамаарыштыр бистиң чуртувус Совет күрүнениң тургустунганының баштайгы хүннеринден эгелээш-ле чуртту электрижидериниң бирги чергениң ужур-дузалыг кылдыр көрүп келгенин ол онзалап демдеглээн.

Совет эрге-чагырганың тургустунуп турганының аар-берге чылдарында-ла В. И. Ленинниң инициативазы болгаш удуртулгазы-биле Россияны электрижидериниң баштайгы планы—улуг Ленинниң партияның ийиги программазы деп адааны ГОЭЛРО-нуң планы тургустунган. Ам дээрге бистиң партиявыс чүгле чеди чылдың дургузунда безин ГОЭЛРО-нуң планынга бодаарга нииити күчүзү ортан барык 35 катап хөй—50—60 миллион киловатт күчүлүг улуг электростанцияларны тударын болгаш ажыглалга кирерин планнаан.

Электростанциялар тудуунуң хуусааларын дыка кызырар болгаш оларның өртек-үнезин чиигедир дугайында партияның ТК-зының айтышкыннарын күүседирин эң чугула сорулгавыс кылдыр санап турар бис деп эш Новиков айыткан. Ылангыя газты болгаш суук одаар чүүлдү ажыглаарын барымдаалааш, одалга-биле ажылдаар электростанцияларны колдады тудар. Ындыг станциялар-биле чергелештир улуг күчүлүг элээн каш атомнуг электростанцияларны тудар.

Электроэнергияга хереглели барык 4 катап өзер кедээ ажыл-агыйының калбаа-биле электрижидер. Электроэнергияны амыдырал-чуртталгага, коммунал ажыл-агыйынга ажыглаары дыка улгадыр.

Эш **Н. Г. Игнатов** санал берген. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң талазы-биле эш Н. С. Хрущевтуң илеткелинде тода, ханызы-биле илергейлеттинген улуг чаагай перспективаларны бистиң партиявыс, улузувус, бүгү депшилгелиг кижи төрелгетен улуг өөрүшкү-биле уткаан.

Сөөлгү чылдарда бистиң чуртувустуң чедип алганы кайгамчык улуг чедиишкиннери турда-ла чарылдырыкчы ажыл-чорудулганың кем-буруулуг оруунга кирген Маленковтуң, Кагановичиниң, Молотовтуң, Булганинның болгаш Шепиловтуң сойгалаттырган болгаш чылча шаптырган антипартийжи бөлүүнүң үүлгедиглери чүдек-бужар кылдыр көстүп турар деп оратор демдеглээн. Партияга удур бөлүктү чылча шапкан чорук Төп Комитетти долгандыр партияны болгаш совет улусту улам-на быжыглап, сырый каттыштырган.

Партияның XXI съездизиниң ажылын даштыкы чурттарда база боттуг үнелеп көрүп турар. Совет Эвилелин өжээнниг көрүп турар реаксылыг буржуаз парлалга безин чеди чылда бистиң чуртувустуң экономиказының хөгжүлдезинче улуг кичээнгейни салыр, съездиниң ажылын чырыдарынга боттарының арыннарын дыка хөйнү бээр ужурга таварышкан.

Оон-биле холбаштыр югослав парлалганың туруш бодалы чиктиг болуп турар. ССРЭ-ниң чеди чыл планының дугайын улуска боттуг чугаалаар чер югослав солуннардан тывылбаан. Югослав ревизионистер Совет Эвилелиниң чедиишкиннерин боттарының чуртунуң ажылчы чоннарындан чажырарын болгаш империалистерден база бир өөрүп четтиришкинни алырын күзеп турары оон-биле тайылбырлаттынып турар эвес ийнен деп оратор чугаалаан.

Эгелээн чеди чылда кедээ ажыл-агыйның хөгжүлдезиниң дугайын эш Игнатов тодаргай чугаалаан.

Чер ажылынга кол сорулга мурнуку хевээр-ле бүгү кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң үндезини—тараа бүдүрерин бүгү хемчеглер-биле көвүдедири болуп артар.

Россия Федерациязының колхозтарында, совхозтарында чеди чылдың төнчүзүнге чедир чылда-ла 7—8 миллиард пуд тарааны алыр дээш демисел калбарган. Украин ССР-ниң кедээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери чыл бүрү 2,1 млрд. Казахстанның ажылчы чоннары—1,5 млрд. пуд чедир тараа бүдүрер сорулганы салып алган. Ол хүлээлгелер совет улусту өөртүп турар деп эш Игнатов чугаалаан. Чуртка чыл бүрү 10—11 млрд. пуд чедир тарааны бүдүрер дугайында чеди чыл планының онаалгазы боттуг болуп турарын ол херечилеп турар.

Тараа ажыл-агыйын күчүлүг көдүрери эътти, сүттү бүдүрериниң онаалгаларын хуусаа бетинде күүсеттинериниң үндезини ол.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин дыка көвүдедир дээш совет кедээде калбак нептерээн социалистиг чарыштың дугайын эш Игнатов чугаалаан. Бо херекке Рязань областың колхозчулары, совхозтарының ажылдакчылары чугула инициативалыг болган. Малдың чем, суурун быжыглаары, ылангыя кукуруза бүдүрерин колхозтар болгаш совхозтар калбартыры чугула.

Ам колхозтар, совхозтар келир чеди чылда боттарының ажыл-агыйын хөгжүдериниң планнарын кылып турар. Ол чугула херек. Бо талазы-биле оларга дуза көргүзер ужурлуг.

Колхоз бүдүрүлгезин улам ыңай хөгжүдер талазы-биле партияның айыткан сорулгаларын боттандырарда кадрлар, хамыктың мурнунда колхозтар даргалары шиитпирлиг рольдуг болур.

АКШ-ка сөөлгү чылдарда чоннуң кижи бүрүзүнге онаштыр эът, сүт, саржаг бүдүрери кызырлып турда, бистиң социалистиг кедээ ажыл-агыйывыс дүрген темпилер-биле хөгжүвүшаан, эң чугула продуктулар бүдүрериниң чайгылыш чок өзүлдезин хандырып турар деп эш Игнатов демдеглээн. Совет кижи бүрүзүнүң столунуң кырынга эът, сүт, саржаг, чигир, ногаалар, фруктулар, виноград болгаш өске-даа продуктулар бүрүн четчири-биле бар болу берген турар үе ырак эвес.

Эш **М. Т. Ефремов** (Куйбышев областың партия организациязы) чурттуң экономиказы кайы хире дүрген бурунгаарлап турарын ол областың хөгжүлдезиниң чижектеринден көргүскен. Эрткен чылын областың үлетпүрү пландан ажыр каш-даа чүс миллион рубльдиң продукциязын берген. Машиналарның, станоктарның, приборларның болгаш дериглерниң чаа 90 хевирлерин белеткээри шиңгээдип алдынган.

Капитал тудуг талазы-биле улуг ажыл чоруттунган, Волганың В. И. Ленин аттыг делегейде эң улуг гидроэлектростанциязының тудуу доозулган, ол ам чуртка 20 млрд. киловатт-шак ажыг электроэнергияны берип турар.

Эш Ефремов эрткен чылын область күрүнеге 50 млн. пуд ажыг тарааны садып, эът, сүт болгаш өске-даа продуктулар садарының планнарын ажыр күүсеткенин демдеглээш, келир чеди чылда областың мурнунда турар харысалгалыг сорулгаларның дугайын чугаалаан.

Сирияның Коммунистиг партиязының ТК-зының өмүнээзинден, хамаарышпас чоруктуң херээнге, араб улусту хостаарының херээнге бердинген бүгү патриотчу сирийлерниң өмүнээзинден Сирияның Компартиязының ТК-зының чиңгине секретары эш **Халед Багдаш** съездиге байыр чедирген.

АКШ-тың Компартиязының Национал комитединиң секретары эш **Джеймс Дженсонга** сөс бээрге бодунуң чугаазының төнчүзүнде АКШ-тың Компартиязының Национал комитединиң съездиге байырлыг чагаазын номчаан.

Кыска чапсар соонда даргалакчы эш **Н. В. Подгорный** СЭКП Башкир обкомунуң бирги секретары эш **З. Н. Нуриевке** сөс берген.

Партияның XX съездизиниң соондагы чүгле үш чылдарның дургузунда безин республиканың үлетпүр продукциязының хемчээли 1,6 катап өскен, 1913 чылда бүгү хаанныг Россиянынга бодаарга 1958 чылда Башкирияга метал кезер станоктарны каш-даа катап хөйнү бүдүрүп, 1,6 катап хөй электроэнергияны ажылдап үндүрген деп эш Нуриев демдеглээн.

Колхозтар, совхозтар, чартык миллион ажыг гектар чаа черлерни шиңгээдип алган, тарылга шөлдерин калбарткан, тарааның болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа культураларының нииити чыындаларын көвүдеткен. Малдың баш саны көвүдээн, мал ажылының продуктуларын бүдүрери өскен.

Республиканың ажылчы чоннарының бедик кедүрлүүшкүннүг боттандырып эгелей бергени чеди чыл планының сорулгаларының дугайын чугаалааш, эш Нуриев Башкирияның коммунистериниң болгаш бүгү ажылчы чоннарының өмүнээзинден чеди чылда оларның мурнунда турар сорулгалар чугаажок күүсеттинген турарын бүзүреткен.

Индирде **Н. М. Шверник.** Коммунистиг партия бодунуң XXI съездизинге кажангызындан-даа артык чаңгыс аай болуп, бодунуң эчис сорулгазынче—коммунизмче бурунгаар бүзүрелдиг бар чоруур улус-биле сырый харылзаалыг ужуражып келген деп ол чугаалаан.

Маленковтуң, Кагановичиниң, Молотовтуң, Булганинның болгаш Шепиловтуң сойгалап илереттирген болгаш идея талазы-биле чылча шаптырган антипартийжи бөлүү бүгү-ле амыдыралчы чугула айтырыгларның талазы-биле партияның чиңгине шугумун баксырадырын, партияның хүрээлелиниң чаңгыс эвин үрээрин оралдажып турганын эш Шверник чугаалаан. Ынчаарга амыдырал болза совет улустуң эрге-ажыктарынга таарыштыр партияның чорудуп турар хемчеглериниң шынныын бадыткааш, фракционерлерни шоодуп каапкан. Ленинизмге, бодунуң хүрээлелиниң чаңгыс эвинге болгаш сырый каттыжыышкынынга бодунуң шынчызының ачызында партия кезээде тиилеп келген деп оратор демдеглээн.

Бистиң чуртувуска СЭКП-ниң XXI съездизиниң соонда партийжи амыдыралдың ленинчи норма-чижектери бүрүн катап тургустунган, коллективтиг удуртулганың принциптерин катап тургускан деп оратор чугаалаан. Ленинчи ТК-чугула, соңгаарлаттынмас айтырыгларны бүгү чон-биле кады чугаалажып турар. Оон тодаргай бадыткалы болза, эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин чоннуң чугаалажып, чүүлдүгзүнгени болуп турар.

Ийи-чаңгыс кижиге чүдүүр чоруктуң үезинде социалистиг хоойлуну үреп турган чоруктарның эчизинге чедир эдеринче партияны XX съезд кыйгырган деп эш Шверник чугаалаан. Съездиниң ол айтыышкыннарын күүсетпишаан, райкомнар, обкомнар, эвилелдешкен республикаларның Коммунистиг партияларының ТК-лары болгаш СЭКП ТК-ның чанында партия контролюнуң Комитеди мурнунда политика талазы-биле эң аар кемниг херек дээр аян-биле СЭКП-ден үндүрткен коммунистерни партияга катап тургускан. Партиядан үндезилээр барымдаа чокка колдуунда-ла партийжи, ажыл-агыйжы, шериг болгаш удуртур өске-даа кадрларны үндүрген турган. Ол истелгелер кандыг-даа чылдагаан чок болгаш ийи-чаңгыс кижиге чүдүүр чоруктуң база оон уржуктарының уламындан социалистиг хоойлу дүрүмнү каржы үрээни болган деп түңнеп суд шугуму-биле агарганнарның болгаш партияда катап тургустунганнарның херектериниң материалдары-биле бүрүн бадыткаттынган. Социалистиг хоойлу дүрүмнерни үреп турган чоруктарны Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы эчизинге чедир эткен. Үндезилел чок буруудадыышкыннар талазы-биле шииттирген бүгү коммунистерни партияда катап тургускан, а совет хоойлунуң үрекчилерин харысалгаже кирген болгаш кирип турар.

Улус ажыл-агыйының чөвүлелдериниң чамдык ажылдакчылары күрүнениң сагылга-чурумун үреп турарынга, чамдык бүдүрүлгелерниң ажылында улуг четпестерге, ажыл-агыйжы эвес болгаш ажыл чылзыр чорукка, чамдык бүдүрүлгелерниң кооперасчыткан дужаалгаларны күүсетпейн турарынга хамаарыштыр сөөлгү үеде партия контролюнуң Комитединге хомудалдар кирип турар апарган деп оратор демдеглээн. Партия контролюнуң Комитеди чамдык хомудалдарны хынап көрген.

Чижээлээрге, Мордваның улус ажыл-агыйының чөвүлелиниң даргазы эш Веселовскийниң шын эвес хемчеглериниң дугайын СЭКП-ниң бөлүк кежигүннери дыңнаткан. Ол дээрге улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң планы-биле доктааттынган капитал салыышкыннарны чарыгдаарының чурумун шынап-ла үреп турганын хыналда көргүскен.

Ындыг янзылыг дүрүм чок хемчеглерни партия контролюнуң Комитеди Ивановонуң улус ажыл-агыйының чөвүлелинден база илереткен.

Экономиктиг өске районнарже дужаалгалар планнарын шыңгыы күүседирин совет болгаш ажыл-агый органнарының удуртукчуларындан партия негеп турар деп эш Шверник демдеглээн.

Ажылчы чоннарның чагааларын болгаш билдириишкиннерин өйшаанда дүрген көөрүнүң, оларның негелделерин кичээнгейлиг, ээлдек көөрүнүң, чамдык партия, совет хөй-нииити болгаш ажыл-агый органнарының ажылында илереттинген четпестерни чайладырының, массаларның дүрүм ёзугаар негелделерин хандырарының эргежок чугулазының дугайын эш Шверник чугаалаан.

Эш **Д. М. Матюшкин** (Краснодарның партия организациязы) ол байлак крайның улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң перспективаларын чугаалаан. Газ тывыжы анда бо чылын безин үш катап көвүдеп, а чеди чылда 16,5 катап немей өзер. Чигир бүдүрериниң талазы-биле ол край Украинаның соонга кирип, чуртка ийиги черни удавас ээлеп алыр. Химия үлетпүрү дыка хөгжүүр. Крайның бойдус байлактарын улам-на калбак ажыглаарының дугайын ол чугаалаан. Ажыл-агый бүрүзүнүң курлавырларын өөренип көргеш, Кубаньның чону мал ажылын хөгжүдер талазы-биле чеди чыл онаалгазын үш чыл иштинде күүседирин шиитпирлээн деп эш Матюшкин дыңнаткан. Эът бүдүрери бо чылын безин ийи катап көвүдээр.

Ирактың Коммунистиг партиязының төлээлекчизи эш **Салям Адиль** болгаш Венесуэланың Компартиязының Политбюрозунуң кежигүнү эш **Помпейо Маркес** СЭКП-ниң XXI съездизинге, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга болгаш совет улуска изиг байыр дамчытканнар.

Италияның социалистиг партиязындан съездиде байырлыг бижик келген деп даргалакчы чарлаан.

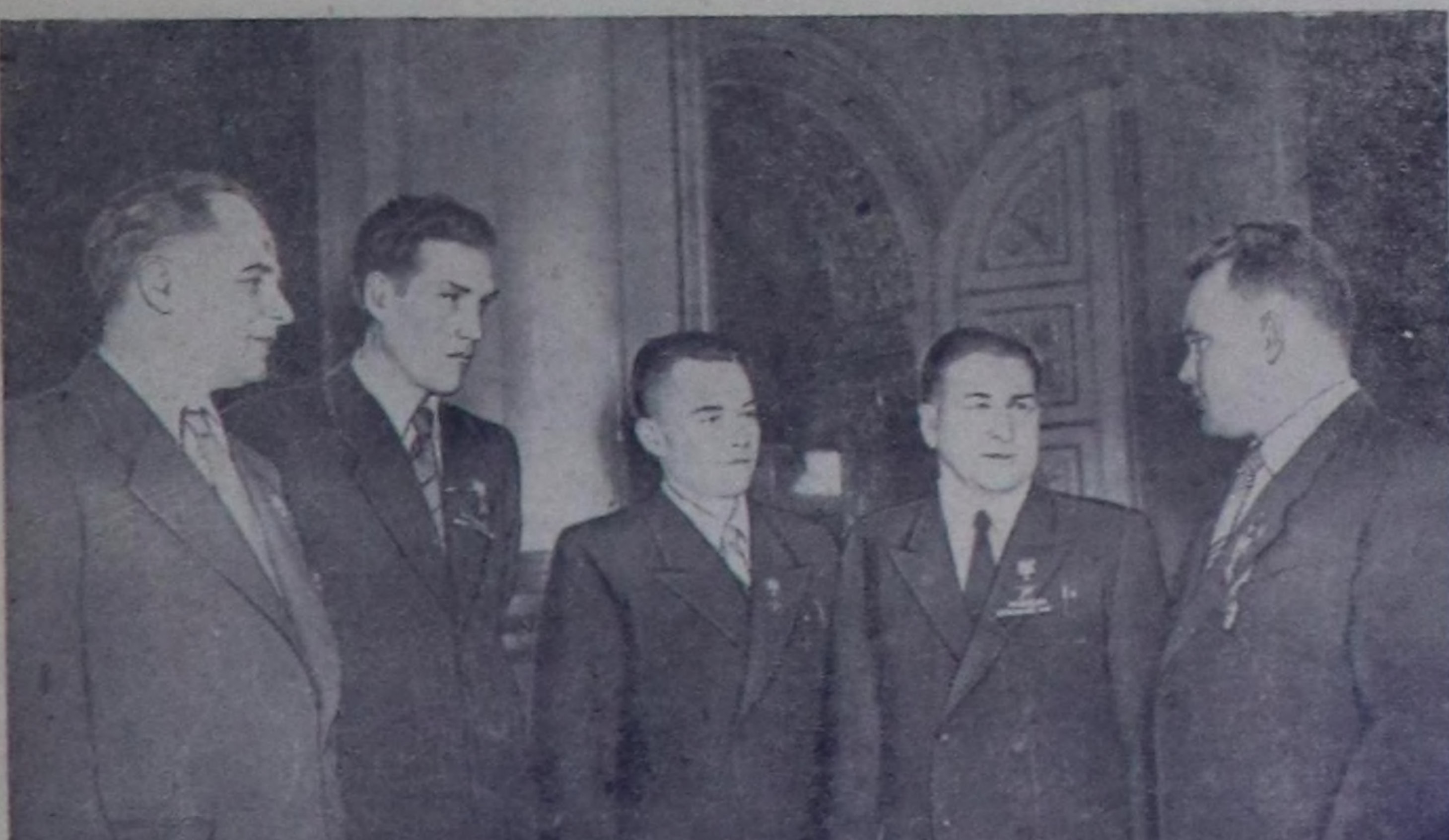

СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездизи. Свердловск областан делегаттар (солагай талазындан оң талазынче): Совет Эвилелиниң Маадыры Уралдың политехниктиг институдунуң профессору Николай Иванович Сыромятников, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры «Уралтяжтрубстрой» трезиниң панельден тудар бажыңнар эптекчилериниң бригадири Александр Ильич Петров, Серовтуң металлургия комбинадының каң эзилдирикчизи Анатолий Михайлович Сергеев, Алдыы-Тагилде металлургия заводунуң Горобладатск руднигинде экскаватор машинизи Алексей Евгеньевич Иванов олар съездиниң делегады Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры «Краснодовуголь» трезиниң № 2 «Северная» шахтазының алдарлыг шахтеру Николай Яковлевич Мамай-биле чугаалажып турарлар.

Февраль 2-ниң кежээки хуралы

Кежээки хурал эш **А. И. Микоянның** даргалаашкыны-биле ажыттынган. Бир дугаарында ВЦСПС-тиң Даргазы эш **В. В. Гришин** чүве чугаалаан.

— Массаның улуг күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрлүүшкүнүнүң байдалында партияның XXI съездизи эртип турар деп ол чугаалаан.

Чеди чыл планын күүседир талазы-биле профэвилелдеринге улуг роль хамаарыжып турар, оларның идейжейлиин сөөлгү чылдарда, ылангыя СЭКП-ниң XX съездизиниң соонда дыка бедээн, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга оларның ролю база эргелээриниң, ээ болуп башкарарының талазы-биле ленинчи школа болур оларның ролю өскен деп оратор демдеглээн.

Профэвилелдериниң сорулгаларын тодаргайлавышаан, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бүгү хемчеглер-биле бедидери дээш, чеди чыл планының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш чуртта калбарган чарышты профэвилелдери бүгү аргалар-биле деткиир хүлээлгелерин күүседир талазы-биле оон киржикчилеринге дузалаар дээрзин эш Гришин айыткан.

Совет ниитилелдиң амыдыралынга хөй-нииити организацияларының ролюнуң дугайында эш Н. С. Хрущевтуң бодунуң илеткелинге чугаалааны ханы теоретиктиг болгаш практиктиг өөредиглерге холбаштыр алырга, «хостуг» профэвилелдер деп адаар делегей конференциязының реаксылыг удуртукчуларының талазындан Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг чурттарның профэвилелдерин нүгүлдээр, ниитилелдиң амыдыралынга оларның ролюн кудуладыр дээн оралдажыышкыннары онза дөгей болуп көстүп турар-дыр дээрзинче эш Гришин кичээнгейни углаан.

Бүгү-ле олурушканнар бир үн-биле чүүлдүгзүнүп турда, Грецияның национал маадыры Манолис Глезосту болгаш өске-даа грек патриоттарны хостаар деп совет кижилерниң негелдезин хуралдың индиринден оратор илереткен.

— Улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайлары капитал тудугну улуу-биле калбартырын көрүп турар,—деп ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы эш **А. Ф. Засядько** бодунуң саналынга чугаалаан. — Совет эрге-чагырганың бүгү чылдарында улус ажыл-агыйынга салганы дег ынча акша-хөреңгини чеди чылдарның дургузунда шиңгээдип алган турар.

Капитал ажылдарның көрдүнген программазын чедиишкинниг күүседир телээде, ылангыя күрүнениң акша-хөреңгизин чарыгдаар талазы-биле тудугну организастаарын болгаш удуртулганың аргаларын экижидери эргежок чугула деп ол уламчылаан. Улус ажыл-агыйының бүгү-ле адырларынга күш-ажылдың чарыгдалы эң эвээш турда эң-не улуг бүдүрүлгечи түңнелдерни чедип алыр херек.

Улус ажыл-агыйының бирги чергелиг сорулгаларының бирээзи — дооступмазан тудугларның хемчээлин кызырары болур деп эш Засядько санап турар. Телевидел херээн организастаарын база боттуу-биле экижидери эргежок чугула. Мурнакчы техникага болгаш чорудулгаларны автоматизастаарынга үндезилээш эгелээн чеди чылда бүдүрүлгениң чаа хевирлерин шиңгээдип алыры болза чаа бажыңнарның болгаш тудугларның улам болбаазырангай технологияга таарыштыртынган хевирлерин ажылдап кылырын хүннүң айтырыынга тургузуп турар.

Тудуг эртеминиң болгаш телевилел организацияларының мурнунда—эң-не камналгалыг арга-хемчеглерни тывар деп сорулга туруп турар.

Индирде эш **В. Н. Титов.** Харьков областа үлетпүрнүң болгаш кедээ ажыл-агыйның хөгжүлдезин көргүзүп турар чурагайларны оратор адагылаан. Үлетпүр амгы үеде улам бедик техниктиг деңнелде хөгжүп турар. Сөөлгү ийи чылдарның дургузунда 500 хире чаа машиналар, станоктар, приборлар болгаш аппараттар тургустунган болгаш шиңгээдип алдынган.

Келир чеди чылда областа үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли 70 ажыг хуу көвүдээр. Машина тудуунуң продукциязы өзер, газ болгаш химия үлетпүрү база энергетика ажыл-агыйы хөгжүүр.

Кедээ ажыл-агыйның айтырыгларын ап көргеш, 1953 чылга деңнээрге эрткен чылын областа тарааның нииити чыындазы 48 миллион пудка көвүдээн, ол талазы-биле кукуруза шиитпирлиг рольду ойнаан деп эш Титов чугаалаан. Колхозтарның экономиказы быжыккан, колхозчуларның материалдыг чаагай байдалы бедээн.

Областың мал ажылының продуктуларын бүдүрериниң план-биле көрдүнген деңнелин чеди чылдың эвес, а беш чылдың дургузунда чедип алыр деп шиитпирлээн дээрзин эш Титов оон ыңай чугаалаан.

Киргизияның КП ТК-зының Бирги секретары эш **И. Р. Раззаковка** сөс берген.

— Шаанда Россияның эң-не хоочудангай кыдыгларының бирээзи турган, ам сайзырангай культуралыг, эртемниг, чечектелип турар индустриальдыг-колхозчу социалистиг республика болу берген Киргизияның үлетпүрү революция мурнундагы үе-биле деңнээрге, продукция бүдүрүп үндүрерин 50 катап көвүдеткен деп ол чугаалаан. Келир чеди чылда ол база бедик темпилер-биле хөгжүүр. Нииити продукция бүдүрүлгезин республикага ийиден ажыг катап көвүдедирин көрүп турар.

Республиканың кедээ ажыл-агыйының чедиишкиннериниң дугайын чугаалааш, сөөлгү беш чылдарның дургузунда чер болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрери дыка өскен деп эш Раззаков демдеглээн. Келир чеди чылда ол улам улуу-биле хөгжүүр. Чигир свеклазын болгаш чиг хөвенни бүдүрерин барык бүдүн чартык катап, тарааның—2 болгаш 2 чартык катап, эъттиң—3 хире катап, сүттүң—2,6 катап көвүдедири көрдүнүп турар. Колхозтар болгаш совхозтар 1958 чылга бодаарга бо чылын-на эът бүдүрерин бүдүн чартык катаптан эвээш эвес көвүдедир деп шиитпирлээннер.

— СЭКП-ниң XX съездизиниң соонда эрткен чылдар — партияның ленинчи политиказының чаа тиилелгелериниң, оон чиңгине шугумунуң тиилелгезиниң үези болур,— деп Эстонияның КП ТК-зының Бирги секретары эш **И. Г. Кэбин** бодунуң саналынга чугаалаан. Улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чылда күүседири-биле ажылдап кылган программазы чедиишкинниы-биле долдур болгаш ажыр күүсеттинген турар дээрзинге чүгле партия эвес, харын бүгү совет кижилер база ханы бүзүрелдиг.

Буржуазияның тергиилеп турганы чылдар-биле деңнээрге совет үеде Эстонияның кайы хире дүрген хөгжүп турарын тодаргай чижектер-биле эш Кэбин көргүскен.

Дайынның таварыштырганы улуг үрегдээшкиннер турза-даа, 1940 чылга бодаарга, Эстонияда үлетпүр бүдүрүлгези 1958 чылда 9,3 катап бедик болган. 1913 чылда бүгү хаанныг Россияга бүдүрүп үндүрүп турганынга бодаарга 3,3 катаптан хөй электроэнергияны республикага 1965 чылда бүдүрүп үндүрген турар деп эш Кэбин дыңнаткан.

СЭКП ТК-ның 1953 чылдагы сентябрь Пленумунуң соонда кедээ ажыл-агыйның дүргени-биле бедүрүлгезиниң дугайын оон ыңай чугаалааш, эрткен чылын кедээ ажыл-агыйның ажыглалдыг 100 гектар черинге онаштыр республикага 380 центнер сүттү болгаш 40 ажыг центнер кем эътти бүдүрүп үндүрген турган дээрзин оратор айыткан.

Республиканың ажылчы чоннары контроль чурагайларда бижиттинген онаалгаларны 5 чылдарның дургузунда күүседир, ынчаарга чеди чылдың төнчүзүнде ажыглалдыг 100 гектар черге онаштыр 81 центнерден эвээш эвес эътти бүдүрер деп хүлээлгени ап турар.

СЭКП-ниң Татар обкомунуң бирги секретары эш **С. Д. Игнатьевке** сөс берген.

— Бистиң партиявыс болгаш совет кижилер бодунуң ажылының түңнелдеринге чоргаарланыр бүгү-ле үндезини бар, деп ол чугаалаан. Партия болза, марксизм-ленинизмниң өөредиин удуртулга болдуруп, ону чогаадыкчы хөгжүтпүшаан, ревизионизмге, догматизмге, хожудангай үзелдерге удур, партияның ленинчи чиңгине шугумун амыдыралга боттандырар чорукка удурланып турар бүгү-ле кижилерге удур эптеш чок демиселди чорудуп турарының ачызында ол түңнелдер чедип алдынар аргалыг болган. Партияның мурнунга болгаш бүгү коммунистиг шимчээшкинниң мурнунга Төп Комитеттиң кайгамчык улуг ачы-хавыязы болза, фракционерлер Маленковтуң, Кагановичиниң, Молотовтуң, Булганинның, Шепиловтуң амыдыралдан болгаш чондан хоорулган антипартийжи бөлүүн чылча шапканы болур.

Ол бөлүк бистиң партиявыстың XX съездизиниң бир үн-биле хүлээп алган политиктиг угланыышкынга удур дорзин демиселди чорудуп, ол карачаңгыс шын угланыышкындан партияны өскээр чайладырын оралдажып турган. Партияга болгаш чуртка айыылдыг сорулгаларны бодунуң мурнунга салып турган сулчаачыларның ол бөлүүн Төп Комитет болгаш бүгү партия ленинчи принципиальдыы-биле бодунуң оруундан чайладыр ап октапкан.

Ленинчи национал политиканы чайгылыш чокка чорудуп турар партияның болгаш оон ТК-зының сагыш салыышкынының ачызы-биле ам амгы үениң күчүлүг үлетпүрүнүң, механизастаттынган улуг кедээ ажыл-агыйның шаанда хожудангай турган Татарияда тургустунганын, өөредилгениң, эртемниң болгаш культура-чырыдыышкынының албан черлериниң калбак четкизиниң тургустунганын оратор чугаалаан. 1913 чылга деңнээрге республикада үлетпүр продукциязын бүдүрүп үндүрери эрткен чылын 141 катап көвүдээн. Нефть үлетпүрү онза хайныышкынныы-биле хөгжүп турар, бо талазы-биле Татария болза Совет Эвилелинде мурнакчы черлерниң бирээзин ээлеп турар. Республикага нефть тывыжы 1965 чылда 2,3 катап, газ бүдүрери — 3,8 катап көвүдээн турар ужурлуг.

Татарияда нефть үлетпүрүнүң хайныышкынныг хөгжүп турары-биле холбашкан элээн каш саналдарны оратор чугаалаан.

Кежээки хуралга даштыкы акы-дуңма дараазындагы партияларның төлээлекчилери съездиге байыр чедиргеннер: Алжирниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Бирги секретары эш **Ларби Бухали**, Аргентинаның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң чиңгине секретары эш **Херонимо Арнедо Альварес**, Марокконуң Компартиязының Бирги секретары эш **Али Ята**, Уругвайның Коммунистиг партиязының Национал комитединиң Бирги секретары эш **Родней Арисменди**.

Оон-биле кежээки хурал хагдынган.

(СЭТА).

Бодалывысты болгаш ажыл-херээвисти съездиге тураскаадып тур бис!

ЧАА-ЧАА ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРНИ АП ТУРАР

ТУРАН. **(Телефон-биле).** Бии-Хем районнуң ажылчы чоннары СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелин болгаш съездиниң дугайында медээни политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн-биле уткаан.

Районнуң девискээринге 16 кезек черге хөй-хөй кижи киржикчилерлиг митингилер болуп эрткилээн. Ол митингилерге 70 ажыг кижи чүве чугаалаан. Чеди чылдың улуг планнарын күүседиринге идепкейлиг киржирин, Төрээн чуртту чаа-чаа чедиишкиннер-биле алдаржыдарын Коммунистиг партияның, Совет чазактың мурнунга чоп хүлээнип турар.

«Кызыл тараачын» колхозтуң Туран фермазының саанчылары съездиге уткуштур сүт саалдазының талазы-биле чарыштың бирги черин ээлээн. Саанчылар ол чедиишкинни улам быжыглаарын, чеди чылдың бирги чылы — 1959 чылда инек бүрүзүнден ортумаа-биле 3000 литрден эвээш эвес сүттү саарын хүлээнгеннер.

«Хадың» колхозтуң хаван ажаакчызы эш Блинова бо чылын төрүүр хаван бүрүзүнден 18 хаван оолдарын алырын хүлээнгеш, амгы үеде хаваннарны эки ажаап, азырап турар.

— Партияның съездизиниң директиваларының совет кижилерниң материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин хандырарын улам-на экижидеринче угланыр. Ынчангаш райпо, ооң магазиннери болгаш столоваялары чоннуң хереглелин улам эки хандырар, боттарының ажылын улам экижидер ужурлуг — деп, райпо ажылчыны эки Мужичков дыка шын чугаалаан.

СЪЕЗДИНИҢ МАТЕРИАЛДАРЫН ТАНЫЖЫП ТУРА...

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. **(Телефон-биле).** СЭКП-ниң XXI съездизинге тураскааткан хуралдар Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң төвүнге, Акта сүт-бараан фермазынга болгаш тайгада түлүг ыяжы белеткээр бригадага болгулаан. Съездиге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелин болгаш съездиниң хүн демдеглелдериниң материалдарын чонга таныштырган беседалар, номчулгалар хевлуг чоруп турар.

Хоочун малчын Ламажаптың чугаалап турары болза:—Малдың баш санын өстүрери, ооң продуктулуун бедидери ажыл-агыйны хөгжүдериниң чугула айтырыгларының бирээзи болгай. Бо дугайын партияның улуг хуралы база-ла айтып турар-дыр. Мен ам 68 харладым. Ынчалза-даа колхоз бүдүрүлгезинге амдыа ажылдаар мен. Бистиң партиявыс улустуң эрге-ажыын камгалап турар. Ооң бүгү-ле шиитпирлери чаңгыс сорулгаже — коммунистиг чечектелиишкинче угланган. Чоннуң чаагай чоруунуң дугайында партияның сагыш салыышкынынга харыы кылдыр ам-даа эки ажылдаарымны, бо чылын төрүүр 350 өшкүлерниң бүгү анайларын чидириг чокка ажаап алырын хүлээндим. Партияның айтып турар оруу чонну улам соруг киирзин!

ЧЕДИИШКИННЕРДЕН ЧЕДИИШКИННЕРЖЕ

ШАГААН-АРЫГ. **(Телефон-биле).** Партияның XXI съездизиниң материалдарын Улуг-Хем районнуң ажылчы чоннары улуг сонуургал-биле таныжып, чеди чыл планының баштайгы чылындан эгелээш күш-ажылчы чедиишкиннерни өстүрүп турарлар.

Чоокта чаа Шагаан-Арыг хоорайның ажылчы чонунуң хөй кижи киржикчилиг митингизи болган. Аңаа тус-тус коллективтерниң мурнундан съездиге алдар болдурган чарыштың чедиишкиннериниң дугайын демдеглеп, боттарынга чаа хүлээлгелерни ап турганнар.

— Бистиң механизаторларывыс 1959 кедээ ажыл-агый чылынга чедиишкиниг белеткенип турар. Тракторлар септелгезиниң квартал планын январь 26-да доосхан бис. Амгы үеде комбайннар моторларының септелгелери эгелээн. Бо кварталда 20 ажыг комбайннарны бүрүн септээр бис. Бо талазы-биле трактористер Григорий Белев, Илья Стребков, Петр Дмитриенко, Виктор Бочегуров олар эң эки ажылдап турарлар— деп, Шагаан-Арыг МТС-тиң партия организациязының секретары эш Балакчин чугаалаан.

— Съездиниң хүннеринде бистиң ажылчыннарывыс соруг кириишкинниг ажылдааннар. Комбинат бүдүрүлгениң январь ай планын ол айның 26-да ниити продукция талазы-биле 104 хуу, барааннығ продукция талазы-биле 108 хуу күүсеткен. Чылдың бүдүрүлге планын декабрь 20-ниң бетинде күүседирин шиитпирлеп алган бис — деп, райүлетпүр комбинадының партия организациязының секретары эш Андросов чугаалаан.

СЪЕЗДИГЕ АЛДАР КЫЛДЫР

АДЫР-КЕЖИГ. **(Радио-биле).** Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң колхозчулары СЭКП-ниң XXI съездизиниң болуп турар хүннеринде күш-ажылчы көдүрлүүшкүннүг ажылдап турарлар. Бүдүрүлге планын ёзугаар ол колхозтуң саанчылары январьда 9 тонна сүт саар турганш, 11 тоннаны саган. Аңчылар бо чылдың бирги кварталында 110 муң рубльдиң өлүүн киирер ужурлуг, а чүгле январь айда 79 муң рубльдиң өлүүн дужааган.

УЛУСЧУ БЛОКТУҢ КАНДИДАТТАРЫ

Россия Федерациязының Дээди Совединиң болгаш область Совединиң депутаттарынга кандидаттар депшидеринге тураскааткан соңгулда мурнунуң хуралдары СЭКП-ниң XXI съездизиниң болуп турар хүннеринге холбаштыр чоннуң политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүнүнүң байдалынга эрткилээн.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга боттарының кандидаттары кылдыр Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазактың удуртукчуларын чон улуг соруг кириишкинниг база чаңгыс эп-сеткилдиг депшидип турган.

• • •

ТУРАН. **(Телефон-биле).** Область Совединге соңгулдалар талазы-биле Бии-Хем районда 6 соңгулда округтары бар. Оларга соңгуттурар депутаттарның кандидаттарынга колдуунда-ла ол районнуң кедээ ажыл-агыйының мурнакчылары депшиттиргилээн. «Кызыл тараачын» колхозта алдарлыг саанчы **Маады Комбуевна Бичии-уруг** Туранның соңгу талакы соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат болган. Ооң ышкаш «Тииңелге» колхозтуң трактор бригадазының бригадири **Василий Григорьевич Плотницкий**, «Хадың» колхозтуң саанчызы **Нима Оюновна Манчын-оол**, «СЭКП-ниң XX съездизи» колхозтуң хоочун хойжузу **Маады Эренмеевич Менгий-оол**, Туранның № 1 ортумак школазының башкызы **Мария Васильевна Селина**, облкүүскомнуң секретары **Григорий Викторович Иванов** олар область Совединиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр база-ла ол райондан депшиттирген.

• • •

Кызылдың сүт заводунуң ажылчыннарының болгаш эът-сүт үлетпүрүнүң область эргелелиниң ажылдакчыларының каттышкан ниити хуралы область Совединиң депутадының кандидадынга партия кежигүнү эвес инженер, идепкейлиг хөй-ниитичи **Таиса Кузьминична Крупенинаны** чаңгыс эп-сеткилдиг депшиткен.

• • •

БАЙ-ХААК. Таңды районнуң Бай-Хаак суурнуң чурттакчыларының соңгулда мурнунуң хуралы болган. Райкүүском даргазының оралакчызы эш Тушков депутаттарга кандидаттар депшидеринге тураскаатказ хуралды ажыткаш, РОФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарының кандидаттары кылдыр эштер **Н. С. Хрущев, Н. Е. Ворошилов, Ф. Р. Козлов, А. И. Микоян** оларны адаарга, ол саналды хуралдың бүгү киржикчилери диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле деткээн. Россия Федерациязының Дээди Совединиң депутадынга СЭКП обкомунуң секретары эш **А. В. Анкудиновтуң** кандидатуразын ол хурал база-ла чаңгыс үн-биле деткээн.

Бай-Хаактың соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр Таңды райкүүском даргазы эш **М. Б. Достан-оолду** депшидер деп санал үнүп кээрге, ол кандидатураны ооң даразында санал бергеннер болгаш бүгү хурал деткээн.

• • •

Кызылдың алгы заводунуң коллективи заводтуң № 17 соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр хоочун ажылчын **Көртик-оол Кадроолович Хүрекпенни** чаңгыс үн-биле депшиткен.

Ооржак Самондайович Сундуй ол заводта бүдүрүлге чаартыкчыларының бирээзи. Кызыл хоорай Совединиң депутадынга эш Сундуйнуң кандидатуразын ол коллектив чаңгыс эп-сеткилдиг депшиткен.

• • •

Районнар, хоорайлар Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидериниң ажылчы чоннар хуралдары массалыг чоруп турар.

Бии-Хем районнуң Туранда № 1 ортумак школаның коллективи Туран хоорай Совединиң депутаттарынга кандидаттарны депшиткен. Школаның эки ажылдыг башкылары **Евгения Дмитровна Матюшкина, Ирина Николаевна Успенская** оларның хоорай Совединиң депутаттарынга кандидатураларын хурал бир үн-биле деткээн.

• • •

Шагаан-Арыг МТС-тиң механизаторлары боттарының эң эки кижилерин район болгаш хоорай Советтериниң депутаттарынга кандидаттар кылдыр депшиткен. Ылаңгыя район Совединиң депутадының кандидадынга трактор бригадазының бригадири **Георгий Петрович Кукарин**, Шагаан-Арыг хоорай Совединиң депутаттарынга чазаныкчы **Тюлюш Чамыланович Семис-оол**, чолаачы **Александр Иванович Опарин** олар депшиттирген.

«Эйлиг-Хем» колхозтуң колхозчулары район Совединге боттарының төлээзи кылдыр негаа ажаакчызы **Таан Кыргысовна Кырлыг-Караның** кандидатуразын депшиткен.

Чурукта: Алгы заводунуң коллективинде РОФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге кандидаттар депшидилгези. Солагай талазында П. Г. Газизовтуң чүве чугаалап турары.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Комсомол ажылынга партийжи удуртулганы экижидер

ВЛКСМ-ниң XIII съездизиниң шиитпирин боттандырбышаан, Барыын-Хемчик районнуң комсомол организациязы партия райкомунуң болгаш комсомол обкомунуң удуртулгазы-биле ажыл-агый кижизидилге болгаш культура тургузуушкун талазы-биле чамдык чедиишкиннерлиг болган. Районда комсомолчуларның дең кезии азы 520 ажыг кижи кедээ ажыл-агый бүдүрүлгелеринде ажылдап турар. Ооң иштинден ховуу ажылының бригадаларында—151, тудугнуң бызанчыларында—158 кижи.

Аныяктар СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирин боттандырбышаан, ниитиниң малын өстүрер, ооң продуктулуун улам бедидер чугула сорулганы чедиишкинниг боттандырарынга комсомолчулар болгаш аныяктар идепкейлиг киржип турар. Районнуң «Комсомол 30 чылы», «Большевик» колхозтарда болгаш «Барлык» совхозта комсомол-аныяктарның кылдыр адаттырган тускай сүт-бараан фермалары безин ажылдап турар. Малдың кышкы ажаалдазы, фермаларның арыг-шевери болгаш инектиң сүткүрү багай эвес көргүзүглерни илередип турар.

«Кызыл тараачын» колхозтуң Эртине-Очурга удуртурган 30 кижи составтыг комсомол-аныяктар бригадазы тудуг планын үргүлчү ажыр күүседип келген. «Комсомол 30 чылы» колхозта Сарыг-оолдуң звенозунда 18 аныяктар бар. Олар школага болгаш артель бүдүрүлгелеринге чыл бүрү оттулар ыяш белеткеп турар. Бо чылын февральга чедир 1400 кубометр оттулар ыяш белеткээр деэн хүлээлгезин звено чедиишкинниг боттандырган.

Комсомолчуларның болгаш аныяктарның киришпейн турары ажыл адыры чок. Районнуң Кызыл-Мажалык суурунга болгаш колхозтар төптеринге эрткен чайын 4500 ыяштарны аныяктар немей тараан болгаш ажаап өстүрген. ВЛКСМ-ниң 40 чыл оюнга уткуштур ном тарадылгазының конкурузунга киргеш, районнуң комсомол организациялары 30,5 муң ажыг рубльдиң янзы бүрү литератураларын тараткан.

Кедээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдеринге болгаш бүдүрүлгеге күш-ажылдың бедик түңнелдерин чедип алганы дээш районнуң комсомолчуларындан 28 кижи ВЛКСМ Төп Комитединиң херек демдээ-биле, 46 кижи ВЛКСМ Тыва обкомунуң хүндүлел бижии-биле шаңнаттырган. Районнуң комсомолчулары болгаш аныяктары ажыл-ишти болгаш амыдыралды коммунистиг ёзу-биле көөрүнге улуг күзелдиин илередип турар, амгы үеде 8 коллективтерде коммунистиг күш-ажыл бригадалары үндезилеттинген.

Мооң-биле кады аныяктар ортузунга органзастыг кижизидилге болгаш масса-политиктиг ажылда улуг четпестер барын демдеглевейн барып болбас. Комсомол райкомунуң болгаш ооң чамдык өске организацияларының негедде чок удуртулгазының түңнелинде эрткен өөредилге чылында тургустунган 17 политбөлгүмнерниң программазын районда чүгле 262 кижи дооскан аттыг болган. Бо чылдың өөредилгези эгелээрде янзы бүрү бөлгүмнерге 706 комсомолчулар кирген турган, а олардан ам бөлгүмнерде чүгле 330 кижи арткан, өскелери кайда-даа өөренмейн турар. Райпода, «Барлык» совхозта болгаш АТК-да комсомол организациялары мынчага политбөлгүм безин тургуспаан.

Культура бажыңын, кедээ клубтарны болгаш кызыл булуңнарны чеп ажыглап шыдавайн турар. Лекция пропагандазы, аныяктар ортузунга тайылбыр массалыг ажыл багай тургустунган. Районда ДОСААФ, күш-культура болгаш спорт организациялары-биле комсомол райкомунуң харылзаазы кошкак.

Аныяктар ортузунга кижизидилге ажылының ындыг чавыс деңнелде тургустунганындан арагалаар, хулиганнап херек үүлгедир чоруктар уламчылавышаан. Шак ындыг байдалдан чүгле 1958 чылда безин 250 ажыг кижи шииттирген, оларда комсомолчулар база бар.

Комсомол райкомунуң бюрозу эрткен чылын политөөредилге, кежигүн дадывырының чыылдазы, күш-культура болгаш спорт база школаларда кижизидилге дугайында чаңгыс-даа эге организацияның илеткелин албаан болган. Районда бо айтырыглар дыка багай. 1958—1959 өөредилге чылының ийиги үдуунда 255 комсомолчуларның 25 хуузу багай демдектиг болган. Ол ышкаш 1150 пионерлерден 248 кижи өөредилгезинге багай болган. Школаларда комсомол болгаш пионер организацияларының ролюн бедидер херек.

Комсомол райкомунуң учет килдизиниң эргелекчизи турган эш Поспелов-даа, амгы эргелекчизи эш Савина-даа отчет болгаш учетту багай тургузуп келген. «Кызыл тараачын» колхозта болгаш автотранспорт конторазында комсомол организациялары кежигүн дадывырын 7—8 айлар дургузунда дужаавайн турунда, ол талазы-биле хемчег албаан.

Районнуң комсомол ажылында ындыг четпестерниң кол чылдагааны удуртулганың кошкаанда. Комсомол райкомунуң секретарьлары эштер Биче-оол биле Абрамов база өске-даа ажылдакчылары кедээже кончуг ховар үнүп, эге организацияларның ажылын ханы таныш-пайн турар.

Б. КАРА-САЛ.

Коммунизм тургузуушкунунуң улуг чаагай программазы

Бистиң чуртувуста болгаш ооң даштында миллион-миллион кижилер Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXI съездизиниң — коммунизм тургузукчуларының съездизиниң ажылын улуг кичээнгей-биле хайгаарап турарлар. Бистиң партиявыстың съездизи коммунистиг тургузуушкуннуң эң чугула айтырыгларын бүрүн эп-сеткилдиг, ленинчи бедик принципиалдыг болгаш ажыл-ишчи чоруктуң байдалында чугаалажып турар. Съездиниң ажылы — партияның чаңгыс эвииниң болгаш сырый быжыының, марксизм-ленинизмге ооң бердинген чорууның, улус-биле чарылбас харылзаазының көскү болгаш өөрүшкүлүг көргүзүү болуп турар.

«1959 — 1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларының дугайында» эш Н. С. Хрущевтуң илеткели съездиниң делегаттарының, акы-дуңма партияларының төлээлекчилериниң, совет улустуң болгаш делегейниң бүгү хөй-ниитизиниң улуг кичээнгейин хандыкшыткан. Илеткелде бистиң партиявыстың болгаш совет улустуң ажыл-чорудулгазының бүдүн төөгүлүг үе-чадазы илереттинген. Ында бистиң чуртувуста социализмниң шылгараңгай тиилелгелериниң түңнелдери кылган, коммунизм тургузуушкунун калбартырының программазын айыткан, совет ниитилелдиң хөгжүлдезиниң перспективаларын ажыткан.

Коммунистиг тургузуушкуннуң улуг-чаагай программазын чугаалажып турар хүннерде Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда ленинчи партияның удуртулгазы-биле бистиң Төрээн чуртувустуң эртип келген алдарлыг чоруунче катап-катап хая көрнүп турар бис. Улуг Октябрьның тиилелгезиниң соонда удаваанда, партия болгаш совет улус чаа, шинчилеттинмээн оруук-биле баштайгы базымнарын кылып турда, В. И. Ленин партияның VII съездизинге мынча деп чугаалаан: «Социалистиг чаартылгаларны эгелеп тура, бистер болза, ол чаартылгалар кедизинде барып утланган турар сорулганы, харыы коммунистиг ниитилелди тургузарының сорулгазын боттарывыстың мурнувуска тодаргай салыр ужурлуг бис...» Ол улуг сорулга бистиң партиявысты болгаш совет улусту эрес маадырлыг чоруктарже соруг киирип келген болгаш киирип турар.

Бистиң чуртувус үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээлиниң талазы-биле Европада бирги болгаш делегейде — ийиги черни ээлеп турар күчүлүг, индустриалдыг-колхозчу социалистиг күрүне болу берген. Совет чурт партияның XX съездизиниң шиитпирлерин боттандырганының түңнелинде онза улуг чедиишкиннерни чедип алган. СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин күүседирин үзерин, ленинчи оруктан партияны чайладырын оралдажып турган Маленковтуң, Кагановичиниң, Молотовтуң, Булганинның болгаш Шепиловтуң партияга удур бөлүүн шиитпирлиг буруудадып, чылча шапкаш, бистиң партиявыс кайы хире шын кылганы улам-на көскү болуп турарын съездизиниң делегаттары ол чедиишкиннер-биле кады демдеглеп турарлар.

ССРЭ-де социализм чүгле бүрүн эвес, харын туювлунга чедир тиилээн. **Бистиң чуртувус ам бодунуң хөгжүлдезиниң чаа үезинче — коммунизм тургузуушкунун калбартырының үезинче кирип турар.** Ол үеде партияның болгаш улустуң күжениишкиннери коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарынче, ССРЭ-ниң экономиктиг болгаш камгалал күчүзүн улам ыңай быжыглаарынче болгаш улустуң өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин харуугда улам долу хандырарынче угланган турар ужурлуг. Чоннуң кижи бүрүзүнге онаапштыр продукция бүдүрүп үндүрер талазы-биле эң сайзыраңгай капиталистиг чурттарны чедер болгаш эртер апаар бис. Ол сорулгаларны чедип алыры чеди чылдан ажыг үр хуусаалары негеп турар. Чеди чыл болза бистиң Төрээн чуртувустуң экономиказын болгаш культуразын хөгжүдериниң он беш чылда перспективтиг планының тургустунган кезээ болур.

Эгелээн чеди чылда бистиң чуртувустуң кол сорулгаларын СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелинде онза илези-биле тодараткан. Ол сорулгалар мындыг:

Экономика талазы-биле — чурттуң бүдүрүкчү күштерин бүгү тала-биле хөгжүдери, экономиканың бүгү адырларынга коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарынга болгаш капиталистиг чурттар-биле экономиктиг тайбың чарышка ССРЭ-ниң тиилелгезин хандырарынга шиитпирлиг базымны кылыр арганы берип болур бүдүрүлгениң шак ындыг өзүлдезин аар индустрияны болдалыр хөгжүдеринге үндезилээш чедип алыры болур. Чурттуң экономиктиг күчүзүн күштелдирери, улус ажыл-агыйының бүгү адырларында улам ыңайгы техниктиг депшилге, ниитилелдиң күш-ажылының бүдүрүкчүлүүнүң үзүктел чок өзүлдези улустуң амыдыралының деңнелин дыка бедидерин хандырар ужурлуг.

Политика талазы-биле — совет социалистиг тургузугну быжыдары, совет улустуң чаңгыс эвии болгаш сырый каттыжылгазын, совет демократияны, коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунга калбак улус массаларының идепкейин болгаш боттывынгыр чоруун хөгжүдери, күрүнениң айтырыгларын шиитпирлээринге хөй-ниити организацияларының эрге-хүлээлгелерин калбартыры, партияның болгаш социалистиг күрүнениң организакчы база кижизидикчи ролюн бедидери, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилелин, бистиң чуртувустуң улустарының найыралын бүгү хемчег-биле быжыдары болур.

Идеология талазы-биле — партияның идейлиг кижизидилге ажылын күштелдирери, ажылчы чоннарның болгаш хамыктың мурнунда өзүп орар салгакчыларның коммунистиг медерелин бедидери, оларны күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнүн, совет патриотизмниң болгаш интернационализмниң ёзузунга кижизидери, кижилерниң медерелинде капитализмниң артыышкыннарын ажып эртери, буржуаз идеология-биле демисежири болур.

Улустар аразының харылзааларының талазы-биле — аңгы-аңгы социал системалардыг чурттарның тайбың кожа-хелбээ дугуннаарының ленинчи принцивинге үндезилээш тайбыңны камгалаарынче болгаш быжыглаарынче база улустарның айыыл чок чоруун хандырарынче угланган даштыкы политиканы чайгылыш чокка чорудары болур. «Соок дайынны» соксадырын болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадырын чедип алыры эргежок чугула. Делегейниң социалистиг системазын болгаш акы-дуңма улустарның эп-сеткил каттыштырылгазын бүгү хемчег-биле быжыглаар.

Белир чеди чылдың үндезин айтырыы— ол дээрге социализмниң капитализм-биле экономиктиг тайбың чарыжынга шаг-үени улуу-биле ойнап алырының айтырыы ол болур. Чеди чылдың дургузунда коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарынга шиитпирлиг базымны кылыр тээзде, 1965 чылда 1958 чылга деңнээрге үлетпүрнүң нииты продукциязының хемчээлин 80 хуу хире, ооң иштинде «А» бөлүкке (бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрери)— 85 —88 хуу болгаш «Б» бөлүкке (хереглел чүүлдерин бүдүрери)—62 —65 хуу көвүдедирин айтып турар. Ол үениң дургузунда кедээ ажыл-агыйның нииты продукциязын 1,7 катап көвүдедирин көрүп турар. Улус ажыл-агыйынга капитал салыышкыннары үш триллион рубль—барык-ла Совет эрге-чагырганың бүгү чылдарының дургузунда салган капитал хире болур.

Чеди чыл планының чедиишкиниг күүселдези ниитилелдиң күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн дыка бедиткенде болдунар. Техниканың, бүдүрүлге чорудулгаларының комплекстиг механизациязының болгаш автоматизациязының соксаал чок хөгжүлдезиниң суурунга үлетпүрге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезин ажылдап турар чаңгыс кижиге онаапштыр 45— 50 хуу, тудугга — 60— 65 хуу, демир орук транспортунга— 34—37 хуу, совхозтарга—60—65 хуу, колхозтарга — ийи катап хире өстүрерин айтып турар.

Чеди чыл планы совет улустуң чаагай байдалының улам ыңайгы көдүрлүүшкүнүнүң дугайында Коммунистиг партияның сагыш салыышкыны-биле сиңниккен. Чуртталга туруушкунуның көстүп көрбээн калбарыышкыны, улус хереглелиниң янзы-бүрү барааннарының бүдүрүлгезиниң өзүлдези, ажыл хүнүн кызырары болгаш ыдаңгыя ажылчыннарның болгаш албан хаакчыларның куду төлевирлиг категорияларынга ажыл төлевирин бедидери, пенсия хандырылгазын экижидери болгаш өске-даа хөй-хөй хемчеглер ол дугайын чугаалап турар.

Коммунизм тургузуушкунун калбартырының сорулгаларын чедиишкиниг шиитпирлээри материалдыг чаагай чүүлдерни бүдүрерин өстүрери-биле кады ажылчы чоннарның коммунистиг медерелдиин бедидерин барымдаалап турар. Бистиң партиявыстың болгаш күрүневистиң бүгү идеологтуг ажылы совет кижилерниң чаа шынарларын хөгжүдер, оларны коллективизмниң болгаш күш-ажылга ынак чоруктуң, социалистиг интернационализмниң, патриотизмниң, чаа ниитилелдиң моралының бедик принциптериниң ёзузунга, марксизм-ленинизмниң ёзузунга кижизидер хүлээлгелиг.

Эш Н. С. Хрущевтуң илеткелинде марксисчи-ленинчи теорияның социализмден коммунизмче шилчилге-биле холбашкан эң чугула айтырыглары чырыттынган. Бистиң чуртувуста социалистиг тургузуушкунуң дуржулгазының, социалистиг өске-даа чурттарның болгаш делегейниң бүгү коммунистиг шимчээшкининиң дуржулгазының эң байлак ханы ниитилештирилгезиниң үндезининге канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг болуп турар теоретиктиг түңнелдерни кылган. Оларга: коммунистиг ниитилелдиң ийи үе-чадазының база социализмден коммунизмче шилчилгениң хоойлу ёзугаар чоруктарының дугайында, коммунистиг ниитилелдиң материал-техниктиг баазазын тургузарының дугайында, социализмниң болгаш коммунизмниң байдалдарында ниитилелдиң бүдүрүлгени материалдыг болгаш угаан бодалдың чаагай чүүлдерин хуваар дугайында, социалистиг өнчүнүң колхозчу болгаш бүгү улусчу хевирлерин хөгжүдериниң болгаш чоокшулаштырарының оруктарының дугайында, коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунун калбартырының үезинде ниитилелдиң политиктиг организациязының болгаш эргелелдиң дугайында, делегейниң социалистиг системазының хөгжүлдезиниң дугайында болгаш марксисчи-ленинчи теорияның өске-даа эң чугула айтырыглары хамааржыр.

Коммунистиг тургузуушкуннуң практиказы-биле чарылбас харылзаага ол теоретиктиг улуг айтырыгларны ажылдап кылыры марксизм-ленинизмниң теоретиктиг хөгжүлдезинге улуг салыышкын болур.

ССРЭ-биле АКШ-тың аразында экономиктиг чарыш, делегейниң бүгү социалистиг системазының капитализмниң делегей системазы-биле чарыжы делегей аренازында чоруп турар. Экономистерниң санап көргениң ёзугаар алырга, ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чыл планының күүсеттингениниң болгаш ажыр күүсеттингениниң, а ол ышкаш улус демократиязының чурттарының экономиказының хөгжүлдезиниң бедик темпилериниң түңнелинде делегейниң социалистиг системазының чурттары делегейниң бүгү үлетпүрүнүң продукциязының чартыктан ажыын бүдүрер. Ол болза бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузалыг тиилелге болур.

Чеди чыл планы — тайбың тургузуушкуннуң планы болур. Ол болза тайбыңга ынакшылдыг ленинчи политиканың илерели болуп, тайбыңга ынакшылдың ёзузу-биле сиңнигер. Ол планны, бүгү социалистиг чурттарның экономиктиг планнарын боттандырары амгы үениң үндезин айтырыын — бүгү нииты тайбыңны камгалаарынга кайгамчык улуг рольду ойнаар, дайынны улустар аразының айтырыгларын шиитпирлээриниң чепсээ болдурарындан чайладырынга боттуг аргаларны тургузар.

Совет улус коммунизмниң чаа-чаа тиилелгелериниң үндезинин бодунуң шылгараңгай баштыңчызы ленинчи партиядан, ооң мерген удуртулгазындан көрүп турар. Совет кижилер партияның ажылдап кылганы коммунистиг тургузуушкуннуң улуг чаагай программазын чаңгыс эп-сеткил-биле деткип, чеди чыл планының онаалгаларын долдур болгаш ажыр күүседир деп чайгылыш чок шиитпирлиин илередип турарлар.

(«Правданың» январь 29-та мурнуку чүүлүндөн).

Колхоз бүдүрүлгезинде четпестерни узуткаар

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң отчёттуг хуралынга колхоз баштаар черниң ажыл-чорудулгазының дугайында илеткелди колхоз даргазы эш Дамчай кылган.

Колхоз баштаар чери колхозтуң экономиказын көдүрер, колхозту организас-ажыл-агый талазы-биле улам ынай быжыглаар талазы-биле отчёттуг үениң иштинде элээн хемчеглерни ап чорутканын илеткелчи чугаалаан.

Колхоз 1958 чылда мал ажылын хөгжүдериниң күрүне планын малдың чүзүннериниң аайы-биле күүседип, ниитиниң малының продуктулуун элээн бедиткен. Колхоз эрткен чылын хой бүрүзүнден ортумаа-биле 1,9 килограмм дүктү, саар инек бүрүзүнден ортумаа-биле 928 килограмм сүттү саап алган. План ёзугаар тудар мал кажааларының түлүүн доозуп, ажыглалга киирген. Мал чемнери сиген белеткээриниң, силос салырының пландарын ыракта ажыр күүсеткен болгаш оларны мал ажылының фермаларынга хуваап, акт ёзугаар хүлээдип берген.

Колхозтуң акша орулгазы 1958 чылда 37 хуу өскен. Чүгле эрткен чылын мал ажылындан 1 миллион 500 муң рубльдиң арыг орулгазы кирген. Колхозчулар ажылдап алган күш-хүн бүрүзүнге 11 рубльди хуваашканнар.

Ниитиниң ажыл-агыйының улам ынайгы көдүрлүүшкүнү дээш кызымаккай ажылдап турар мурнакчы колхозчуларның хүрээлени өскен. Оларның санынга хойжулар Сагаан Дамчың, Сидоо Дежитпаа, инек кадарчызы Ч. Ёнзак, тевечи Бадаа, саанчылар Ч. Дежитпаа, Б. Иргит, Д. Хандываа болгаш өске-даа колхозчулар кирер. Хойжу Д. Сагаан, Сидоо бодуун дүктүг хой бүрүзүнден ортумаа-биле 2,5 килограмм дүктү кыргып алган болгаш бодунуң коданында хой бүрүзүнүң чаш төлүн менди камгалап алган.

Отчёттуг хуралга санал берген колхозчулар колхоз баштаар черниң ажыл-чорудулгазында улуг четпестерниң барын шыңгыы шүгүмчүлээннер. Колхоз баштаар чери күш-ажыл кылып шыдаар колхозчу бүрүзүн колхоз бүдүрүлгезиниң бүгү адырларынче хаара тудуп шыдаваан, ооң түңнелинде 20 ажыг колхозчулар кандыг-даа чылдагаан чокка доктааттынган күш-хүннериниң минимумун чедир ажылдаваан.

Часкы тарылганы багай чорудуп, ылаңгыя тарааның часкы, чайгы ажаалдазын чорутпаанындан 130 га тараа культураларындан барыкла дүжүт албаан. 10 га картофель шөлүнден чүгле 500 килограмм дүжүт алган. Суггат чок кургаг черге чыл бүрүде тараа тарып, колхоз чылдың-на эвээш дүжүт ап, колхозчулар тараа чок артып каап турарының дугайында колхозтуң удуртукчуларын, ылаңгыя хову бригадазының бригадири эш Кан-оолду шыңгыы шүгүмчүлеп, тараа дүжүдүн бедидеринче кол кичээнгейни салырын колхоз баштаар черинден негээн.

Мал ажылынга ээ-харысалга чок чалгаа кижилерни киргенинден ниитиниң малындан 3532 баш малдың өлүп хорааның, ындыг кижилерни моон соңгаар мал ажылынга киирбезин, малдың азырал, ажаалдазын экижидерин колхозчулар баштаар черден негээн.

Колхоз чыл-чылда тудугнуң планын сан талазы-биле шала-була дөңгүп күүседип турар боордан башка ооң шынарын экижидеринче кошкак кичээнгей салып турарын санал бергеннер чидии-биле шүгүмчүлээннер. Эрги-даа, чаа-даа кылдынган тудугларның шынары дыка куду, оларның хөй кезии крыша, кладовка чок хевээр.

Колхоз баштаар чериниң, ооң чамдык кежигүннериниң талазындан, ажыл-агыйның өйү келген чугула айтырыгларын шиитпирлээринге инициатива болгаш шиитпир чок, олутпай ажылдап турары, баштаар черниң ажылынга удуртулганы кошкатканы дээш эш Дамчайны колхозчулар шыңгыы шүгүмчүлээннер.

Колхозтуң ажыл-агый талазы-биле хожудангай чоруун узуткаарынче бүгү хемчеглерни угландырып, колхозтуң организас-ажыл-агыйын улам быжыглап, ону мурнакчы колхозтарның деңнелинге чедир көдүрерингe бүгү аргаларны болгаш курлавырларны ажыглаарын колхозтуң отчеттуг хуралы шиитпирлээн.

К. САЛЫЫ,
«Шынның» корреспондентизи.

Ээрбектиң хойжуларынче сагыш салыр

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Ээрбек участогунуң хойжулары боттарының мурнунда салдынган сорулгазын багай эвес күүседип турарлар. 1958 чылда хойжулар ниитизи-биле чаш хураганнарның 90 хуузун камгалап, ортумаа-биле бир хойдан-на 1,7 кг дүктү алганын, 230 тонна сигенни боттары белеткеп алганын чоокта чаа болган хуралынга демдеглевишаан, СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселге идепкейлиг киржири-биле 1959 чылда чедип алыр сорулгаларны шиитпирлээннер.

Төрүүр 100 хой бүрүзүнден-не 105 хураганны, ортумаа-биле бир хойдан 2,5 кг дүктү алыр, 250 ажыг тонна сигенни боттары белеткээр деп бедиткен хүлээлгени малчыннар алганнар.

Хойжулар боттарының харысалгалыг ажылынга ээ болуп, кодан-кодан хойларның кадарылгазы, чемгерилгези болгаш ажаалдазы дээш могаг чок ажылдап турда, оларга мал ажылының тускай эртемниглериниң талазындан дуза чедирбейн турарын база колхоз баштаар черинден оларның амыдырал байдалынче сагыш салбайн турарын демдеглезе чогуур.

Ээрбек участогунда ажылдап турар ветеринария ажылдакчылары Астанина, Самородова болгаш колхозтуң улуг зоотехниги Дедов олар кыштагларда малчыннарга кончуг ховар барып турарлар. Ылаңгыя кышкы үеде олар Ээрбек аксында суурдан үнместээннер. Кандыг-бир чылдагаан-биле азы аарыгдан өлген болгаш аараан хойларны участок төвүнче сөөртүп эккээрин малчыннардан негээринге өйлежип олурарлар. Сөөртүп экелген хойларны эргизер, шинчиир чер база тывылбайн турар. Колхозтан ажыл төлевирин ап турар, а дааңган ажылынга харысалга чок, «өлген малыңарны бээр эккелиңер, маңаа акт тургузуп бээли» деп, хойжуларны дужаап олурар мындыг кижилерни колхоз баштаар чери канчаар көрүп турары билдинмес.

1958 чылдың бирги чартыының авансызынга безин алза чогуур тарфазын четче ап шыдаан хойжу кижи чок. Колхоз төвүнден машинага чүдүрүп келген тарааны суурда кижилер мурнап үлежип каантар, а ыракта малчыннарга артпайн баар. Тараа алыр дээш келген малчын бир-ийи шоодай тараа уъжун бир хондур манаар, а ону дээрбеге тырттырарда бети дээрге ийи хонук манаары чаңчыл болган.

Малчыннарның ортузунга политмассалыг ажыл шуут уттундурган. Чамдык малчыннар чагыткан солуннарын четче албайн турар. Оларга илеткел, лекция, беседа болбайн турар. Чаңгыс-даа хойжуда радиоприемник чок. Партия бөлүүнүң организакчызы эш Андреев бодунуң шуут харылаар ажылын кылбайн турарын бо фактылар айтып турар.

М. СЮРЮҢ-САТ.

В. Т. Тимофеев Кызылдың № 2 АТК-зының слесарында ийи чыл ажылдап, ам автомашиналарның септелгезин кончуг эки кылып турар. РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдаларга чедиишкинниг ужуражыр дээш эш Тимофеев бүдүрүлге онаалдазын хүн-бүрү 150—170 хуу күүседип турар.

Чурукта: В. Т. Тимофеевтиң мотор септеп турары.

Фото С. Феоктистовтуу.

Бистиң колхозтуң малчыннарында

Чеди чылдың баштайгы чылындан эгелээш малчын-даа, тараажы-даа, тудугжу-даа кижи бүрүзү бодунуң мурнунда хүлээлгелиг ажылын чедиишкинниг күүседир дээш, чеди чыл планын хуусаа бетинде доолдур болгаш ажыр күүседир дээш шудургу ажылдап турар.

Бистиң Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң малчыннары бо кайгамчык улуг планны күүседир дээш кижи бүрүзү боттарынга бедиткен хүлээлгелерин ап, малдың продуктулуун бедидер, баш санын көвүдедир, уксаазын экижидер дээш улуг күжениишкинниг ажылдап турар. Колхозтуң малчыннары ам боттуг ажылдарны чорудуп турар. 555 төрээн хойларның хураганнары бүрүн камгалаттынган, эки доругуп турар. Төрээн 15 инектерниң бызаалары менди, оларның ажаалдазы, төрээн инектерниң чемгерилгези эрткен чылдан каш катап экижээн.

Колхозтуң хоочун кадарчылары Дамдын-оол, Маргаң-оол, Калгаклан оларның кадарган хойларының деңгилдези шыырак, эки болуп турар.

Хаваннарның ажаалга-хайгааралын мурнуву чылдарга ам канчап-даа деңнеп болбас. Оларны ажаап-хайгаарап турар эштер ону канчаар азыраарының, оларның чаш төлүн шын азырап доруктурарының талазы-биле биче эвес дуржулганы чедип алганнар. Эң ылаңгыя колхозтуң төрүүр хаваннарының ажаакчылары Севелчит, Сыгдыы олар улуг мергежилдиглер. Оларның ажаап турар төрүүр хаваннарындан чеди хаваннар оолдаан, оон 73 хаван оолдарын бүрүн камгалап алган, ам эки доруктуруп турарлар.

Бистиң колхозтуң малчыннары чеди чыл планының баштайгы чылы — 1959 чылда боттарынга алган хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүседири чугаажок.

М. МИНЧАА,
«Кызыл тараачын» колхозтуң даргазы.

Чурукта: Каа-Хем районнуң Ильинка суурда уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери Анна Алакай (солагай талазында) болгаш Татьяна Шатпан-оол оларның «Сылдыс» деп ырны күүседип турары.

Фото С. Феоктистовтуу.

Номчукчуларның бижип турары

Бай-Тайга районнуң «Малчын» колхозунуң Седенге баштаткан тууйбу бүдүрер звенозу 1958 чылда 50 муң тууйбуну кылып ажыглалга киирген. Звенонуң бүдүрүп үндүрген тууйбузу-биле 50 ажыг печка салган. Звено бо чылын тууйбу бүдүрүлгезин үргүлчүлээр болгаш чугай эртедир ажылды база чорудар.

С. САМБУУ.

* * *

Улуг-Хем районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозунуң кежигүннери күш-хүнүнге немелде телевирни ап турар. Хаван фермазының ажылдакчылары Долбаа 4, Чыңдыг-оол, Намчан-оол, Кадрсол олар бир-бир хаван оолдары алганнар. Сүт-бараан фермазында ажылдап турар колхозчулар Ширимаа 274 кг, Анчымаа — 180 кг сүт, хойжулар Араспал 166 кг дүк, Оруспай 26 кг дүк алган.

Д. ШУЛУУ.

* * *

Таңды районда «Межегей» совхозтуң ажылчыннары Бичел, Шагаачы, Сүрүңчаа олар Алаак чеди чыл школазының класстарын чугайлап бергеннер. Ада-иелер школаны 1959—1960 өөредилге чылынга белеткээринге боттары киржир дугайында санал-оналдарын школаның дирекциязынга киирип турарлар.

Т. ТАЖЫ-САМБУ.

* * *

Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң ниити орулгазы чыл-чылда-ла көвүдеп турар. Колхозчу аңчылар бо аңныыр сезонунда 1 миллион 10 муң рубльдиң орулгазын киирген. Эрткен чылын колхоз 203 тонна сүттү күрүнеге дужааган. Колхозта тудуг ажылы дыка калбарган. Бо чылдың тудуунга 600 кубометр ыяш белеткеттинген.

В. ТАМДЫН-ООЛ.

Аныяктар коммунистиг ёзу-биле ажылдаарын күзеп турарлар

Кызыл хоорайның бүдүрүлгелериниң болгаш школаларының төлээлекчилери, комсомол хооркомунуң организастааны коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп ат дээш демисежип турар бригадаларның слёду чоокта чаа болуп эрткен.

Слётка ВЛКСМ хооркомунуң секретары Б. Оюн илеткел кылган. Хоорайда 28 бригадалар коммунистиг күш-ажыл бригадазының адын чедип алыр дээр демисежип турар, ында 300 ажыг кижи хаара туттунган. Олардан область типографиязында Анна Поповага удурткан бригадага ол хүндүлүг атты тывыскан. Чүге дээрге, бригаданың кежигүннери 6 кижи шуптузу бүдүрүлгеге, өөредилгеге, амыдыралынга болгаш хөй-ниитиниң ажылынга алган коммунистиг хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүсеткеннер.

Кызылдың дааранылга комбинадының аныяктарындан 14 кижи, сүт заводундан 8 кижи, авиапорттан 18 кижи, колбаса фабриказындан 5 кижи коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп ададыр эргени чедип алыр дээш кызымаккай ажылдап турарлар.

Хоорайның өске-даа бүдүрүлге черлеринде бо кайгамчыктыг шимчээшкин калбаа-биле нептереп турар. Ооң түңнелинде чүгле бүдүрүлгеге эвес, харын өөредилге черлеринде безин ооң салдары калбарып турар. Педучилищеде, кедээ ажыл-агый техникумунда, садыг-кооператив школазында, № 7, 2 школаларда өөредилгени коммунистиг ёзу-биле көөрүнүн бригадаларын тургускулаан. Чижээ, № 7 школаның 10-гу «А» клазының 14 өөреникчилери ындыг бригаданы тургускан. Олар чүгле 4—5 демдектерлиг өөренир, кала-даа үлегерлиг, сагылга-чурумнуг чоруур, хөй-ниитичи болур, эргиниң артынчылары-биле демисежир, школаны доозарда чолаачы, киномеханик дээш оон-даа өске тускай эртемни чедип алырын кижи бүрүзү хүлээнген.

Бистиң чуртувуска социализм тургузуушкуну долузу-биле боттанган, а коммунизмниң калбак тудуушкунунуң эгелеп турары бо хүннерде область төвү Кызылдың комсомолчуларының бо кайгамчыктыг шимчээшкинни улуг ужур-дузалыг дээрзин слетка онзалап демдеглээн. Оларның ол эгелээшкининге хоорайның чер-черде партия организациялары деткимчени берип, дузалаар ужурлуг.

Чижээ, коммунал тудуг трезинге тургустунган бригада эштер Зильберманның (директору), Кобяковтуң (партия эге организациязының секретари) бүрүүзү-биле салган сорулгазының эчизинге четпейн барган.

Ол ышкаш чүгле сөс болгаш саазын кырында тургустунуп турар бригадалар база бар. Партия организациялары бо чугула херекти кол кичээнгейге алыры эң чугула сорулгаларның бирээзи. Аныяктарның коммунистиг ёзу-биле өөренип, ажылдап, чурттап болгаш дыштаныры оларның келир үеде өскертинмес ажы-чаны болур дээрзин оларга өөредир ужурлуг.

Слёттуң төнчүзүнде Ильинканың кедээ клувунуң бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмүнүң киржикчилериниң улуг концертти болган.

С. ТАС-ООЛ.

Парлаттынган ырлар дугайында каш сөс

Сөөлгү каш-ла чылдарның дургузунда Тываның хөгжүм уран чүүлү болунуң хөгжүлдезиниң талазы-биле элээн улуг чедиишкиннерлиг болуп, чыл бүрүде-ле чаа-чаа базымнарны кылып турар. Ол болза партияның болгаш чазактың тыва улустуң культуразының дугайында улуг сагыш салыышкынының херечизи деп чүве билдингир.

Тыва композиторларның хүрээлени өзүп орар талантылыг аныяк композиторлар-биле долдунуп турары дыка өөрүнчүг. Эниир чылдан эгелээш областың улус чогаадылгазының Бажыңы тыва композиторларның сөөлгү дужаагылаан чаа, эки ырларын тускай бичии номчугаштар кылдыр парлап турар. Маңаа А. Лаптанның, С. Бюрбениң, Р. Кенденбильдиң, А. Анай-оолдуң, Д. Шактарның, С. Самыяның болгаш өскелерниң-даа ырлары хамааржыр. Бо чорук тыва композиторларның ырларын чоннуң ортузунче дүрген пропагандалап делгередиринге, композиторларның моон соңгаарғы чогаадыкчы өзүлдезинге улуг дузалыг болуп турар. Ырларның даштын көрүштүг кылдыр чуруп каастаан, ында авторларның чуруктары база бар. Оларны бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнеринче, кедээ клубтар, культура бажыңнарынче чорудуп турар. Ол ышкаш улус чогаадылгазының Бажыңы репертуарлыг хуудустарны доктаамал үндүрүп, оон номер бүрүзүнге тыва композиторларның ырларын парлап турар.

Эрткен муң тос чүс бежен сес чылды сөөлзүредир улус чогаадылгазының Бажыңы «Төрээн Тывам, чечектелип, ырла» деп аттыг тыва композиторларның ырларының чыындызын парлап үндүрген.

Чыындыда он дөрт композиторларның шупту каттышкаш 44 ырлары кирген. Чыындының даштыкы картын чараш көрүштүг кылдыр чураан. Ону ынчаалдыр чураан чурукчу И. Кузнецовтуң эки ажылын демдеглевес аргажок. Ырларның шуптузун хөгжүм үделгези-биле катай кылганын чедиишкин деп санаар херек.

Чыындыда А. Чыргал-оолдуң хөйнүң ырынга бижээни «Ленин дугайында ыры», Р. Кенденбилдиң «Партия делгерезин», «Тук» «Сактып келди», С. Базыр-оолдуң «Часкы садка» деп эки аялгалар бар. Оон аңгыда эгелеп чоруур аныяк композиторлар Б. Чүлдүм-Сюрюңнуң «Тыва фестиваль ыры», М. Бертик-оолдуң «Тракторист», О. Чылбак-оолдуң «Частың ыры», «Колхозумну» деп ырлары кирген. Бо ырларның аялгалары хөй янзы дүрген темпилиг, аныяктарга ёзулуг таарышкан чараш, тыва хевирлиг сөстери база эки.

Ындыг болза-даа чамдык композиторларның чыындыда парлаттынган аялгалары кижиниң сагыш-сеткилин хайныңдырып келир кылдыр чогааттынмаан. Чижээ: композитор А. Анай-оолдуң беш ырлары кирген. Ооң ол ырлары шупту чаңгыс темпилиг ритм-биле таакпырлап бижиттинген. Ында черле хөй янзы ритмниг эки ырлар чок, бежээлдирзи чаңгыс хепке кулуп каан чүве дег дөмейлежи берген. Ылаңгыя «Чечектел, Совет Тывам», «Партия делгерезин», «Сөглеп берем», «Сибирь» деп ырлары чүгле «рере» деп чаңгыс темпилиг үннер-биле эгелээн.

Эш Анай-оол эгелеп чоруур аныяк композиторларга бодаарга шагдан бээр бижип келген дуржулгалыг эш болгай. Ол кезээде чон-биле кады амыдырал аразында чурттап, ажылдап турар хирезинде-ле, тыва улустуң ырларының үндезин тургузуун эки өөренип көрбейн турары хомуданчыг. Моон соңгаар эки аялгалар бижиирин Анай-оолдан аныяктар четтикпейн манап турар.

Чыындыда эш С. Базыр-оолдуң ырлары өске авторлардан хөй кирген. Сан талазы-биле хөй болза-даа, шынар талазы-биле чавыс деңнелде, ооң «Часкы садка», «Чүгэ чаштыр кижи боор сен» деп ырларындан өскелери база-ла чаңгыс аай ритмниг апарган. Ооң чамдык ырлары тыва хевирин чидирип турар. Ылаңгыя «Фестиваль ыры» дээн ышкаш эш Базыр-оолдуң баштай чогааткан аялгалары дыка эки болгай. Ол дээрге — салым чаянныг хөгжүмчү, өзүп орар талантылыг, аныяк композитор.

Нотаның дүжүрүп бижиишкининде болгаш ыры сөстериниң үжүк дүрүмүнүң талазы-биле улуг частырыглар болгулаан. Ол болза редактор эш Р. Бергерниң харысаалга чок бүрүүзүндан болган. Ол чыындыда музыка болгаш сөс талазы-биле ийи редакторлуг турган болза ындыг частыглар үнмес болур ужурлуг. Ылаңгыя музыка талазы-биле редакторунга тыва музыканы эки билир кижини редакторлаткан турган болза чогуур.

Бо чылын областың улус чогаадылгазының Бажыңы тыва композиторларның ырларының улуг хемчээлдиг чаа чыындызын үндүрер деп планнаан. Ам үнер чыындыга бо үнген чыындыда ышкаш частыгларны болдурбас төлээде музыка болгаш сөс талазы-биле шыырак редакторларны томуйлап, оларның харысаалгазын улгаттырары чугула.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

◆

Чаа библиотеканы ажыглалга киирер

Каа-Хем районнуң Төре-Хөл колхозунуң клувунуң бир бичии өрээлинде библиотека бар. Аңаа олуруп алгаш ном номчуур аргажок, туруп алгаш ном шилип алыры безин берге—номчукчунуң турар чери изиг демир суугузунуң мырыңай чанында. Библиотеканың өрээлинге номнар сыңышпас. Чамдык номнар шала кырында овааттынган.

Библиотеканың чаа бажыңын эрткен 1958 чылдың чайынында-ла туткан болгаш ону крышалааш, печказын база кылган турган. Ынчаарга кедээ Совет болгаш колхоз баштаар чери ону ажыглалга киирерин каш удаа аазаан-даа болза, ол бүтпээн.

Чаа библиотеканың иштин чугайлап, номчулга залын столдар, сандайлар-биле дерип бээр айтырыгны боттуу-биле шиитпирлээр өйү келген.

Ш. БАЗАА.

ЭРТЕМДЕННЕР КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙГА

Мал ажылын чедиишкинниг хөгжүдеринге

Бо чеди чылда эртемден-малчыннарның шиитпирлээн турар сорулгаларының дугайында Бүгү-эвилелдиң мал ажылының талазы-биле эртем-шинчилел институдунуң кедээ ажыл-агый малдарын өстүрүп көвүдедириниң биология килдизиниң эргелекчизи, Бүгү-эвилелдиң Ленин аттыг кедээ ажыл-агый Академиязының академиги В. К. Милованның СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалааны болза:

— Сүт саалдаларын көвүдедириниң талазы-биле сөөлгү чылдар иштинде көскү чедиишкиннер чедип алдынганы билдингир. Ол болза, колхозтар болгаш совхозтар мал чемнериниң дугайында улуг сагыш салып турар апарганының, силос белеткелин шыңгыы көвүдедип, кукуруза тарылгаларын калбартканының ужурунда болдунган. Кандыг-бир бир-ийи чыл иштинде бичээги-ле инектер эки чемгерилгениң ачызы-биле 1 — 1,5 муң килограмм сүттүң орнунга 2 — 3 муң килограммны берип турар апарган.

Ындыг болза-даа эки чемгерилгениң күсели-биле ол-ла малдың сүт саалдазын улам бедик көдүрери дыка хөй ажыл-агыйларга берге болгаш база ажык чок. Биче продуктулуг инектерни саап турар үеде мал чемнери бодунуң орнун эки дуглап турган. Чарыгдаттынган чем единицазы бүрүзүнге мал бир килограмм хире сүт берип турган. Үш муңдан ажыр килограмм сүт алырынга бүдүн чартык, ийи, ийи чартык килограмм чем единицазы чарыгдаар апаар, а ол бодун бадыткап шыдавас. Биче продуктулуг малды эки чемгерерге чүгле семирир. Ында чемиштиг бүдүмелдерниң артыкшылыг чоруу чаг хевирлиг мөөннеттинип турар.

Бедик продуктулуг — холмогор, кара-шокар, кострома болгаш өске-даа сүткүр уксааларның инектеринден өске чүүлдү көрүп турар бис. Олар болза, бүгү-ле немелде чемнерни сүт бүдүрериниче угландырбышаан, мал чемнерин элээн ажыктыг кылдыр ажыглаарынга таарышкан. Ол инектер чыл иштинде 5 — 7 болгаш харын-даа 10 муң килограмм сүттү бээр аргалыг.

Ам үрелел ажылын экижидери бистиң бодалывыс-биле алырга хамыктың мурнунда ону улам-на шын организастаары болур.

Бүгү-ле аргаларны бүрүн ажыглаар төлээде үрелел херээниң болгаш тарып боозадылганың күрүне станцияларының бүдүн четкизин тургузары эргежок чугула. Бүгү-ле эки бүдүрүкчүлерни ол станцияларга чыып алыр херек.

Эки уксаалыг бир бугадан чыл бүрүде 5 муң чедир бызааларны ап болур. Ол ындыг-ла ырак кызыгаар эвес. Дыка хөй колхозтар тарып боозадылганы ажыглап турар, ындыг болза-даа ол сорулгага олар боттары чүс хире инектерлиг хиреде ийи-үш бүдүрүкчүлерни тудуп турар. Ол деңдии ажык чок. Воронеж, Полтава болгаш өске-даа чамдык областарда күрүне станцияларының хевири-биле колхозтар аразының станцияларын тургускан. Оларны үрелел херээниң талазы-биле колхозтар аразының чөвүлелдери удуртуп турар.

Күрүне болгаш колхозтар аразының станциялары боттарының саълдарын дүрген чедирип турар. 1955 чылда чуртка бир миллион инектерни тарып боозаткан турган болза, 1958 чылда беш миллион хирени тарып боозаткан. Бир эвес бүгү фермаларга чүгле уксаалыг бүдүрүкчүлерден чаш төл ап турар апаар болза ол кайы хире ажыктыг болурун бодап тывары берге эвес.

Күрүне болгаш колхозтар аразының станциялары боттарының малындан аңгыда үрелел ажыл-агыйларының эки бүдүрүкчүлерин ажыглап болур. Ставрополь крайының Невинномысск районунуң колхозтарының дуржулгазы үлегерлиг болуп турар. Олар эрткен чылын Бүгү-эвилелдиң кедээ ажыл-агый делгелгезиниң чемпиону чүгле чаңгыс кошкардан 18 муң ажыг хураганнарны алганнар. Ол кошкар чааскаан 21 килограмм, тодаргайлаарга аназ үредиг кошкардан 3 — 4 катап хөй дүктү берген.

Бо чеди чыл иштинде дүк бүдүрерин ийи катап көвүдедир деп бодап турар. Ындыг болза-даа тарып боозадылганың аргазы-биле хойларның уксаазын экижидип тургаш, ол сорулганы элээн эрте шиитпирлеп болур.

Мал ажылын чедиишкинниг хөгжүдеринге аргалыг болза хөй мал чемнерлиг, оон иштинде белоктуг чемнерлиг болур херек. Ындыг болза-даа кедээ ажыл-агыйның элээн хөй ажылдакчылары белоктуң айтырыын тарааның дузазы-биле шиитпирлээрин оралдажып турар. А ол улуг алдагдал болур. Тараа болза, сигенден дыка эвээш белокту тудуп турарын эртемденнер доктааткан. Ылаңгыя суланың таразында белок 7 — 8 хуу, а кылымал ёзу-биле кургаткан чаш сигенде — 20 хуу болуп турар. Ынчангаш белок айтырыын эң шын шиитпирлээри дээрге, чечектелгиже чедир ажаап алган чаш сигенни массалыы-биле белеткээри болур.

Ындыг болза-даа, ооң-биле кады сиген кезилдезин организастаарын үндезини-биле өскертир херек. Бисте кестинген сиген чамдыкта чер кырынга үр үеде чыдып, чаашкын болгаш шалың малдың организминге «А» витамин тыптыр белоктарны, минералдыг бүдүмелдерни болгаш каротинни сигенден щелок кылдыр үндүрүп турар. Чидириг чамдыкта 90 хуу чедип турар. Ындыг сигенден ажыктыг чүве эвээш.

Сигенни кылымал ёзу-биле кургадырын эң калбак хемчээлдии-биле ажыглаарының сорулгазы оон үнүп турар. Сиген кургадыр машиналарның массалыг бүдүрүп үндүрүүшкүнүн үлетпүр чурумчуткан турарын күзээри чугула.

Ол-шык чайлыг районнарга ногаан чемнерни силостаары ажыктыг. Сөөлгү үеде вакуумнуг силостаашкын улуг нептерединишкинни ап турар: белеткээн ногаан массаның чүк-чүгүнден пластмасстан кылган пленка-биле шуглап база ооң агаарын үндүр сордуруп кааптар. Ол-за. Бо арганы ажыглаанда траншея эзы башня тутканының, а ол ышкаш ногаан массаны тырый бастырганының-даа херээ чок апаар. Өске бүгү аргаларны ажыглаанда силостуң 20 чедир хуузу үрелип баксырап турар болза бо арганы ажыглаанда силос бүрүн камгалаттынып алдынар бир артык күштүг чорук база бар.

* * *

Каттыштырган чемнерниң бүдүрүүшкүнүн элээн көвүдедирин болгаш ону чеди чылдың төнчүзүнге чедир чылда-ла 85—90 муң тонна чедирер деп контроль чурагайлар төлевилеп турар.

Малдың чүзүн база назын бүрүзүнге чогуур стандарттыг каттыштырган чемнерни бүдүрүп үндүрери чугула деп санап турар бис. Ол болза, малчыннарның ажылын дыка бедүүнчүдер. Мал чемнерин экижидип турар антибиотиктерни болгаш микроэлементилерни каттыштырган чемнерниң составынга киирери чугула, ындыг болза-даа антибиотиктерниң арыг препараттарын мал ажылынга нептеретпезе чогуур. Антибиотиктер бүдүрүлгезиниң артынчыларын малга чемгерерге ол-ла түңнелдер чедип алдынып турарын, ол дыка чиик өртектиг болуп турарын эртем көргүскен.

Чурттуң элээн хөй зоналарында чайгаар бүткен мал чемнеринде чамдык микроэлементилер четпейн турарын сөөлгү чылдарның шинчилелдери көргүскен. Чижээ, Прибалтикада кобальт, даг районнарында — йод четпес. Ынчангаш зона бүрүзүнүң онзагай чүүлдерин барымдаалап микроэлементилерни чемгерилге рационнарынга киирзе чогуур.

(СЭТА).

„Бүгү делегейниң улустары улуг совет чурттуң найысылалы— Москваже көрүп турар“

СЭКП-ниң XXI съездизиниң ажылын даштыкыда канчаар көрүп турары

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ээлчег чок XXI съездизи мурнуку хевээр-ле бүгү чурттарның хөй-ниитизиниң болгаш парлалгазының кичээнгейиниң төвүнде турбушаан.

Болгар парлалга съездиниң ажылының дугайында улуг сонуургал-биле бижип турар. Съездиниң ажылы болза, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының кан дег чаңгыс эптиин, партия биле улустуң быжыг каттыжыышкынының чаа тодаргай херечизи болуп турар деп «Отечествен фронт» солуннуң Москвада корреспондентизи бижээн. Бүгү делегейниң пролетариадының ортузунга, бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенниң ортузунга алдарлыг ленинчи партия кызыгаар чок хүндүткелдиг болуп турары съездиге кайгамчыктыг күштүг-биле көргүстүнген.

Амгы үеде бүгү делегейниң улустары СЭКП-ниң XXI съездизиниң хуралдап турары улуг совет чурттуң найысылалы — Москваже көрүп турарлар деп «Работническо дело» солун мурнуку чүүлүнде бижээн. Ол чүүлде чугаалап турары болза, төөгүлүг Кремль депшилгелиг кижи төрелгетенниң тайбың болгаш демократия дээш, социализм болгаш коммунизм дээш демиселиниң хереллери-биле чырыттынган. Ооң Кызыл сылдызы делегейниң баганазында улам-на өрү бедип үнген болгаш бүгү чурттарның ажылчы чоннарының, депшилге дээш база бүгү-ле чер бөмбүрээнге кижилерниң аас-кежии дээш демиселчилерниң чаа идегелин болгаш чаа-чаа күштерин улам күштелдирип турар.

ССРЭ-ге капитализмни катап тургузуптар болгаш делегейниң социалистиг лагерин буза шааптар ындыг күш шагда-ла чок деп солун оон ыңай демдеглеп турар. Хүннүң айтырыында ам чүгле ССРЭ-ге эвес, харын оон өске-даа социалистиг чурттарга коммунизмниң тиилелгезиниң дугайында айтырыг туруп турар-дыр. Төөгү болза ол айтырыгны шак ынчаар шиитпирлээр-даа.

СЭКП-ниң съездизинге алдар кылдыр Чехословакияның ажылчы чоннары боттарынга күш-ажылчы хүлээлгелерни ап, оон-биле эң чугула бүдүрүлге сорулгаларын күүседирин экижидип база дүргедедир сорулганы салып турарлар. Пльзень хоорайда В. И. Ленин аттыг заводтуң коллективи СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар кылдыр хүлүлүг ээлчегде туруп турар. Спишск-Нова-Весте кураажы-агыйының ажылдакчылары бүгү-ле словак кураажы-агый черлерин күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче, бүдүрүлге чарыгдалдарын кызырарынче угланган социалистиг чарышче кыйгырганнар. Тржинеце Октябрьның социалистиг Улуг революциязы аттыг комбинаттың кан эзилдирикчилери бирги кварталда планда ажыр 3.200 тонна шойну, 4746 тонна канны болгаш 3500 тонна прокатты бээр деп хүлээлге алганнар.

Моол солуннар СЭКП-ниң XXI съездизиниң дугайында дыка хөй материалдарны бижип турар. Бүгүде депшилгелиг кижи төрелгетен-биле кады моол улус совет чеди чыл планын ССРЭ-ниң тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказының чаа илереэшкини деп көрүп турарын «Үнэн» солун мурнуку чүүлүнде демдеглээн. Ол солун Совет Эвилелиниң болгаш Европаның база Азияның бүгү социалистиг чурттарының экономиктиг планнарын боттандырганының түңнелинде дайынны болдурбазының боттуг болдунар аргалары тургустунар дээрзиниң дугайында Н. С. Хрущевтуң сөстерин чижекке албышаан, улустар аразының байдалын ынчаар чаа ёзу-биле көргени социалистиг системаның күчүзүнүң өскениң болгаш салдар-хамаарылгазын көргүзүп турар-дыр деп медеглээн.

«Улан-Баатарын Мэдээ» солуннуң мурнуку чүүлүнде бижип турары болза: Марксчи-ленинчи теорияга чайгылыш чок удуртуп турар моолдуң араттың революстуг намы болгаш бүгү моол улус СЭКП-ниң XXI съездизи болгаш оон төөгүлүг шиитпири боттарывыстың Төрээн чуртувустуң чырыткылаңчак келир үези дээш, социализмниң долу тиилелгези дээш бистиң демиселивиске сорук кириишкинниң төнмес-батпас үнер дөзү болур.

Үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылчыннарындан, малчыннардан, интеллигентилерден СЭКП-ниң XXI съездизинге чоруткан байырлыг чагааларны парлаарын моол солуннар шуптузу үргүлчүлеп турар. Ол чагааларда социалистиг тургузуушкунга акы-дуңманың дузаламчызы дээш совет улуска болгаш оон Коммунистиг партиязынга өөрүп четтиришкинни илередип турар болгаш СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар кылдыр чедип алган чедиишкиннериниң дугайында медеглеп турар.

Вьетнамның Демократтыг Республиказының Премьер-Министри Фам Ван Донг «Нян зян» солуннуң арыннарынга СЭКП-ниң съездизинге тураскааткан чүүлүн бижээн. Ол, сөөлгү каш чылдарның дургузунда Совет Эвилелиниң чедип алган кайгамчыктыг чедиишкиннериниң дугайында чугаалавышаан, чаа чеди чыл планы болза, коммунизм тургузуушкунунуң оруунга канчаар-даа аажок улуг базым болур деп онзалап демдеглеп турар. «Чеди чыл планының күүсеттинери-биле кады капиталистиг системага деңнээрге, социалистиг системаның оон дыка күштүг болу бээри оон улустар аразынга улуг ужур-дузалы ында» деп Фам Ван Донг бижип турар.

СЭКП-ниң XXI съездизи болгаш чеди чыл планы вьетнам улусту бодунуң үш чыл планын долдур болгаш ажыр күүсэдиринче, оон дараазындагы беш чылдың планын боттандырарынга таарымчалыг байдалды белеткээри дээш демиселче сорук киирип турар деп Фам Ван Донг демдеглээн.

Великобританияның күскомунуң даргазы, ол партияның СЭКП-ниң XXI съездизинге төлээлериниң удуртукчузу Гарри Поллит «Дейли уоркер» деп солунга парлаттынган чүүлүнде Н. С. Хрущевтуң илеткели болза ажылчын шимчээшкининиң төөгүзүнде чугула чүүл болур деп айтып турар. Г. Поллит бодунуң чүүлүнге Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң кол-кол кезектерин тодаргай тайылбырлавышаан, мынча деп бижээн: «Мен Хрущевтуң илеткелин болгаш делегаттарның чугааларын дыңнап олурумда тайбынче чайгылыш чок чүткүл болгаш совет улустуң амыдырал деңнелин делегейде эң-не бедик болдурарынче шиитпирлиг чорук мени улам-на күштүг-биле магададып турган».

Г. Поллит СЭКП-ниң XXI съездизиниң бүгү делегейге ужур-дузазын бижип тургаш, мынча деп медеглээн: «Англияның консервативтиг болгаш лейбористиг партияларының кежигүннери бир эвес бо съездиде чүү болуп турарын билбейн баар болза, бир эвес совет улустуң чалбыыштыг деткимчези-биле Коммунистиг партияның бодунуң мурнунга салганы улуг сорулгаларын билбейн баар болза, олар боттарының амыдыралынга эң-не улуг чазыгны кылганнары ол».

Канада солуннар боттарының бо съездиниң дугайында чүүлдеринде чеди чыл планында көрдүнүп турар совет экономиканы хөгжүдериниң программазының улустар аразынга улуг ужур-дузазын ажы-биле миннип турар. «Ванкувер сан» дээр солун СЭКП-ниң XXI съездизи «тайбың айтырыгларын шиитпирлээриниң дулгүрүн берип болур» деп бижээн.

Уругвайның «Эль популар» деп солуну Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXI съездизи «канчаар-даа аажок улуг төөгүлүг ужур-дузалыг болуушкун» деп бижип турар. Совет Эвилелиниң Американың Каттышкан Штаттары-биле экономиктиг чарыжының талазы-биле долу боттуг сорулгаларны съездиден идип үндүрүп турар дээрзиниң барымдааларын пропаганда талазы-биле америк специалистер безин чажырып шыдавайн турар деп ол солун бижээн. СЭКП-ниң XXI съездизиниң материалдары болза улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарынче болгаш бүгү делегейге тайбынны камгалаарынче Совет Эвилелиниң чайгылыш чок чүткүлүнүң дугайында херечилеп турар деп ук солун демдеглээн.

„Коммунизм тургузукчуларының съездизи“

Кинохрониканың тускай тырттырган үндүрүүшкүнү

СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездизиниң дугайында кино-рассказты миллион-миллион совет кижилер көөрлер. Кинохрониканың тырттырыкчылары ам ол чугула болуушкуннуң дугайында кадрларны тырттырып турарлар.

«Коммунизм тургузукчуларының съездизи» деп тускай кино үндүрүлгезин Москваның телевидениезиниң дамчыштыр январьның 31-де, орай кежээ көргүскен. ...Экранга Кремльдиң Улуг Ордузу көстүп келир. Эртен даң бажы. Партияның болгаш улустуң эң дээре оолдары, кыстары Совет Эвилелиниң чүк бүрүзүнден келгеш, Кремльче үзүк чокка шуужуп чоруп-ла турарлар. Ында оон ангыда — даштыкы аалчылар, акы-дуңмалыышкы партияларның төлээлекчилери, Азиядан, Европадан, Америкадан, Африкадан болгаш Австралиядан келген аалчылар база көстүр.

Бо хүннерде бүгү-ле бурунгаар депшилгелиг кижи төрелгетенниң кичээнгейи Москваже, XXI съездиниң эртип турары Кремльче угланган. Кино тырттырыкчылары съездиниң ажыттынып турган үезин база тырттырып алганнар. СЭКП ТК-ның Бирги секретары Н. С. Хрущев индирге үнүп келир. Коммунизм тургузуушкунунуң калбартырыының кайгамчыктыг улуг программазын айтып турар оон илеткелин төлээлер болгаш аалчылар аажок улуг кичээнгей-биле дыңнап олурары көстүр. Ийиги үндүрүлгеге база-ла коммунизм тургузукчуларының съездизиниң дугайында кино-рассказты үргүлчүлеп турар. Совет удуртукчуларының болгаш съездиниң өске-даа делегаттарының база аалчылар Чжоу Энь-лайның, Владислав Гомулканың, Пальмиро Тольяттиниң, Жак Дюклонуң чүве чугаалап турганын көргүскен черлерни көрүкчүлер сонуургаарлар.

Кино тырттырыкчылары мындыг солун чүүлдү база тырттырып каанаар: Кыдаттың Коммунистиг партиязының төлээлериниң удуртукчузу Чжоу Энь-лайның чүве чугаалааныны соонда эш Н. С. Хрущев акы-дуңма улуг кыдат улустуң төлээлекчизин эп-найырал ёзузу-биле куспактап турар.

СЭКП-ниң XXI съездизиниң дугайында элээн каш тускай кино-чуруктарны тыртып үндүрер деп турар.

(СЭТА).

Милитарисчи бөлүктерни кыңчыктырбас

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXI съездизинге бодунуң кайгамчыктыг илеткелинге Никита Сергеевич Хрущев Германия-биле Тайбыңның керээзин чарары герман айтырыгны туюлунга четпир шиитпирлээни ол болур деп тодаргайлап чугаалаан. Ол мырыңай шын үнелел, чүге дээрге Германия-биле Тайбыңның керээзин чарары улустар аразының харылзааларында ам туруп турар дүшкүүрлүг чоруктуң кол чылдагааннарының бирээзин чайлатканы ол болур ийик.

Дүшкүүрлүг чорукту хевээр арттырарынга сонуургалдыг күштер Германия-биле Тайбыңның керээзин чарарынга удурланып турар. Оларның аразында Аденауэрниң империалистиг чазаа эң улуг идепкейин илередип турар. Делегейниң байдалын хораннаар талазы-биле Бонннуң чорудуп турары политиканы америк чазак кайы хире үр деткиирил?— деп айтырыгны бис салып турар бис.

Бонн ам-на «Аденауэрниң чазаан азырап каан холдарны ызырып» эгелей берген деп амгы үеде америк көскү политиктер болгаш садыг үлетпүр бөлүктериниң төлээлекчилери ынчаар медеглеп турарлар. Аденауэр болгаш Штраус баштаан милитарисчи бөлүктерни болдунар-ла дүргени-биле кыңчыктырбайн чүгеннээр херек. Аңаа эң-не боттуг чепсек — Германия-биле Тайбыңның керээзин чарары болур. Моон ужурунда Германияның чөөн-даа, барыын-даа талазында бүгү-ле немец патриоттар Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртукчузу Н. С. Хрущевтуң тодаргай болгаш ылавылалдыг саналдарын изиг-биле база бүгү чүректиң ханызындан деткип турарлар.

Иоганнес ДИКМАН,

Герман Демократтыг Республиканың Улус палатазының Президиумунуң даргазы.

КЫДАТТАН ДЕМДЕГЛЕЛДЕР

1. ТОЧКАДАН ДОЛГАНЫГЖЕ

Синьян хоорай. Кыдаттың Коммунистиг партиязының Уезд комитеди. Уком (уезд комитеди) секретары эш Сюй Гэ-ли.

— Массаларны уком канчаар удуртуп, ээлчеглиг сорулгаларны шиитпирлээринче оларны канчаар мобилизастап турарының дугайында айтырыгны сонуургап тур силер бе? Харын чугаалап берейин.

Ооң чугаалап эгелээни:

— Бисте партия амыдыралында мындыг домак нептерээн: «точкадан долганыгже». Бир эвес геометрияның дылы-биле эвес, а политиканың дылы-биле чугаалаар болза, ол чүү дээни ол? Ол дээрге, партияның Төп Комитединге эгелээн азы чүүлдүг деп көрген чаа ажыл херек бүрүзү долганыгның чалгыы-биле бүгү чуртче тараар. Ол ажыл херек эң баштай можу комитеттеринге чедер, олардан — округтар, оон — уездилер комитеттеринге, адак сөөлүнде партия эге организацияларынга чедер. Аңаа четкеш, ол долганыг чүгле бүгү коммунистерни эвес, харын база партия кежигүнү эвес чүс-чүс миллион кижилерни шыва алыр. Ол партия кежигүнү эвестер партия-биле кады база оон удуртулгазы-биле социализм тургузуушкунунуң нийти хереэн бүдүрүп турарлар. Хевирин көргүзүп чугаалаар болза бисте удуртулга мынчаар тургустунган.

Секретарь ыттавайн барган, ынчалза-даа бистиң арыннарывысче көргеш, база-ла чугаалап эгеледи:

— Совет журналистер силерни мындыг тайылбыр хандырып шыдавас, бо тайылбыр эмин эртир эренгей боор, харын-даа хоозун бодал ышкаш боору чадавас. Ынчалза-даа мен ам-даа дооспаан-на болгай мен. Чугаалаан чүүлүмнү боттуг чижектер-биле көргүзерин чөпшээреп көрүңер. Төп Комитет улус ажыл-агыйының кандыг-бир айтырыының талазы-биле, чижээ, металл бүдүрерин көвүдедир талазы-биле шиитпир үндүрген дийик. Ол шиитпир можу болгаш округ комитеттериниң дамчыштыр партияның уезд комитединге чедер. Ол чугула ажылды уезд төвүнден бүгү уездиниң долгандыр нептередирде, чүү негеттинерил? Бис укомнуң пленумун чыылдырып, директиваны чугаалажып, ону бүгү партия эге организацияларынга чедирер деп шиитпирни үндүрүп турар бис. Ооң соонда уездини түс-түс участоктар кылдыр үскеш, ол участоктарны укомнуң кежигүннеринге быжыглап бээр. Олар партия эге организацияларынга баргаш, оларның хуралдарынга үндүрген шиитпирниң чугулазын тайылбырлаар. Партия эге организациялары чогуур шиитпирни үндүргеш, ону амыдыралга боттандырарынче кириптер.

Уком секретары кезек ыттавайн олурганының соонда мынча деп айтырган:

— Силер ам-даа ханмаан ышкаш-тыр силер аа? Ол черле билдингир: массаларны канчаар мобилизастап турарывыстың дугайында чүнү-даа чугаалаваан-на болгай мен. Бисте кедээге партия кежигүнү болгаш кежигүн эвес активтиң хуралын үргүлчү чыылдырып турарындан эгелээл. Ол хуралдарның соонда нийти хуралдарны чыылдырар. Ооң түңнелинде массаларның угаан бодалы болгаш угаангыр чоруу хайныгып кээр. Ооң-биле чергелештир бис мынча дээр методту калбаа-биле ажыглап турар бис: «Тукту көдүрер». Бүдүрүлгениң кайы-бир мурнакчызының чаалап алган чедиишкинин, дуржулгазын тук ышкаш көдүрер бис. Ол туктуң адаа-биле массалыг чарыш калбарар. Бүгү чүвени боттарының күжүнүң, талантызының, билииниң, медерелиниң, патриотизминиң хемчээли-биле чорудар. Кыска хуусаада улуг ажылдар кылдынып, нарын сорулгалар долдур болгаш ажыр күүсеттинер. «Точкадан долганыгже» дээр чорук бистиң дылывыска чүү дээни ол дээрзи бо-дур.

Уком секретары база катап ыыт чок апаарды. Ону бис ажыглааш, мынча деп айтырдывыс: инициатива, эгелээшкин даңгаар-ла үстүнден адаанче чоруп турар-дыр деп, силерниң чугааңарны ынчаар билип болур бе?

— Черле ындыг эвес,— деп ол шиитпирлиг удурланды.—Кол чүве массаларның чогаадыкчы чоруу деп билип келген бис, билип турар бис. Бистиң удуртулга принцививис мындыг: «Массадан тып алгаш, массаларга чедирер». Совет партийжи ажылдакчылар Магнитогорскиниң болгаш Кузнецкиниң тудуушкунунуң чылдарында ышкаш, укомнуң кежигүннери домналар чанындан барык-ла ыравайн турарлар. Чижээ, укомнуң 20 кежигүннери үр үениң дургузунда дуржулга кылган домна печкаларга ажылды удуртуп турганнар. Бүгү парткомнарның болгаш эге организацияларының секретарьлары металлды бүдүрүп турарлар-биле кады ажылдап, удуп, чемненип турарлар. Ол чорук массалар-биле улам-на чоокшулажыр, оларның хөөнүн улам эки билир, бүдүрүлгениң методун улам сайзыраңгай кылдыр шиңгээдип алыр арганы партия активинге берип турар. Өске талазында, ол чорук массаларның чогаадылгазының идип үндүрген амыдыралчы чугула айтырыгларын округ комитединиң болгаш өске-даа үстүкү органнарның мурнунга тургузар арганы уезд комитединге берип турар.

Беседа төнер чоокшулап орган. Бодунуң дугайында каш сөстер чугаалап бээрин уком секретарындан бис дилээш, Кыдаттың партийжи кадрларының нийти салым хуузунуң дугайында чугааны дыңнадывыс... Революстуг шимчээшкинге — 17 харлыындан эгелеп киирген. Хосталгалыг походтарга кирришкен. Хосталган бир районнуң начальниги турган. Бүгү чурттуң хосталгазының соонда шуут-ла партийжи ажылдакчы болу берген.

Бис эш Сюй Гэ-ли-биле байырлажып чарылдывыс, ынчалза-даа бодунуң ажылын билир болгаш аңаа бүгү кага-бодундан бердинген хоочун партийжиниң далаш чок, таланчыг сөстери кулаавыска үрде-ле дыңналып арткан.

Хэнань можу.

2. МАССАЛАРГА БҮЗҮРЕЛ

Уханьның аар станоктар тудуунуң заводу чүгле 1958 чылдың сентябрь 26-да, айыткан хуусаазындан ийи чыл эрте ажылдалга кирген дээрзин бистиң үдээн кыдат эштеривис биске чугаалаан. Бис ол заводче чоруп тура, бис ооң хериминиң тудуг боктарынга, а цехтеринде далаш-биле ында-мында салып каан дериг херекселдерге болгаш онза далажылганың өске-даа чүүлдеринге таваржыр боор бис деп сезинген бис.

Бистиң ол сезиниишкинивис хей болган. Заводче кирер улуг эжикче кире бээривиске-ле биске кижи сонуургап көрбес-даа аргажок байдал көзүлген. Заводтуң улуг девискээриниң бок чамын аштап каапкан, ногаанчыдып, чаагайжыттынган. Цехтерде — хөй-хөй «хоочун» заводтарның ажылдакчылары адаарган болур хире көрүм чурумнуг. Ажыглалга кирер үениң четпестери арыглаттынмааны көскү-ле, ол-даа безин тудугжуларның эрттирилген болгаш чедир кылбаан чүүлдери болуп илереттинип турар, ол хирезинде-ле бүдүрүлге кандыг-даа чигелде чокка доктааттынган даалганы долдур болгаш ажыр күүседип турар.

Заводтуң директору эш Сунь И-биле болгаш кол инженерниң оралакчызы эш Чэнь Чжан-шэнь-биле чугаалажып эгеледивис. Оларның кайызы-даа үр үениң дургузунда Совет Эвилелинге — Москва чанында Коломенскиниң заводунга, Москвада «Кызыл пролетарийге», Ленинградта Свердлов аттыг заводка, Украинада Краматорскиге болгаш өске-даа чамдык заводтарга практика эрткеннер.

— Өөреткени дээш улуу-биле четтирдивис,— деп, заводтуң директору Сунь И чугаалааш,— бисти чүгле техникага болгаш бүдүрүлгени организастаарынга өөреткени дээш эвес, харын база кандыг-даа ажылды кылырда массаларга даянып билиринге өөреткени дээш, оларның талантызынга болгаш угаангырынга бистиң бүзүреливисти быжыглааны дээш улуу-биле четтирдивис — деп ол чугаазын үргүлчүлээн. Ынчанмаан болза, эрги тускай эртемниглерниң удурланчыышкынын ажып тиилээш, шиитпирлээр ужурлуг сорулгавысты кажан-даа күүседип шыдавас ийик бис.

Директорнуң оон ыңай үргүлчүлээни:

— Заводту тудар хуусаазының чартыын кызырганывыс болгаш ам программаны барык ийи катап күүседип турарывыс, ол дээрге хамыктың мурнунда массаларның ачы-хавыязы-дыр. Эргидеги янзы-бүрү өөредиге номнарының чогаадыкчылары ажылчыннарга чогаадып тур бис дээр хирезинде, ажылчыннарның чогаадыкчы күштеринге херек кырында бүзүревейн турган болгаш чүгле оларны коргудуп турганнар. Ынчаарга харын-даа ажылчыннар эрги тускай эртемниглерниң чогааткан техниктиг нормаларын күш чок болдуруп турган болгай. Чаа станокту төлевилеп чогаадырынга барык-ла бир чыл, эң-не эвээш дээрге дөрт ай эртер турган. Ам ай биле хуусааны безин дыка үр деп санап турар. Чүге дизе чаа станокка чарыг бүрүзүн ажылчыннар, төлевилекчилер болгаш заводтуң удуртукчулары каттышкан чугаалажып турар. Станокту кылып үндүрүптерге, оон сайзыраңгайжылгазының дугайында ажылчыннарның саналын чыыр. Ынчангаш ол саналдар нургулайында-ла угаангыр болуп турар.

— Массаларга бүзүревес дизе согур болур херек — деп Чэнь Чжан-шэнь демдеглеп турар. А ындыг кижилер ам-даа эвээш эвес. Янзы-бүрү хевирлиг 60 станоктарны тайылбырлап бижип турар инженер заводта ажылдап турар. Ынчалза-даа ол инженер боду станокка кажан-даа ажылдаваан, ынчангаш оон тайылбырлап бижээни билдинмес болган. Ону ажыглаарындан ажылчыннарның ойталааны черле билдингир. Ынчанган дээш ажылчыннарга харысалга хүлээдирин инженер саналдаан. Оон дилээн хандырып бээриниң орнунга, мындыг шиитпирни үндүрген бис: боттарының станоктарын бүгү ажылчыннар тайылбырлап бижизин, а инженер оларны түңнеп, редакторлазын. Билиг дээрге аңаа-ла боданылгадан эвес, а практикадан өзүп үнген болгай.

— Хөмүр дашты печкаже канчаар салырының дугайында безин тайылбыр бижилге кылырын бисте шенеп көрген,— деп кол инженерниң оралакчызы үргүлчүлээн. Кандыг тайылбыр бижилге боор ийик: ол айтырыг талазы-биле кылын дептер тыптып келген. Ында ылаңгыя хөмүр дашты салырда холдарны канчаар тударын болгаш буттарны канчаар салырын безин чугаалап турар. Ону канчаар кылырын практикага көргүзерин автордан ажылчыннар дилээн. Автор ону көргүзүп шыдаваан. Ынчаар орта ажылчыннар ол авторга мынча деп чугаалаан: «Бисти өөредирин шенеп турар-дыр сен. Ынчалза-даа ол дээрге, уруглар төрүүрүнге бодунуң иезин өөредир дээни-биле дөмей чүвемир. Сени бис инженер болдуруп, сеңээ билигни берген бис, ынчангаш сен биске бараан бол. Бир эвес удурланыр болзуңза сен биске херек чок сен».

Түңнелинде директорнуң чугаалааны:

— Бисте тускай эртемниглер шуптузу ажыл херекти ынчаар көрүп турар азы тускай эртемниглерни бисте багай көрүп турар деп бодавайн көрүңер. Заводта ажылдап турар дээди эртемниг чүс-чүс тускай эртемниглерниң аразында социализмниң хереэнге бердингеннер хөй. Олар ылаңгыя аныяк тускай эртемниглер болуп турар. Ынчалза-даа оларны амыдырал-биле холбаштыр өөретпээн, ынчангаш олар база ыяштың чүгле чаңгыс ужун — теориялыг талазын даңгаар-ла туда бээр чадавастар.

Оон эш Сунь И дыка хүлүмзүрээн, мынча деп немей чугаалаан:

— Мен назылай берген кижи мен, ынчалза-даа заводка кызыл болгаш мергежилдиг чүс-чүс тускай эртемниглер келгиже чедир ам-даа маназарын идегеп турар мен. Улус ажыл-агыйынга кадрлар белеткелиниң системазын силерде ышкаш бистиң чуртувуста база-ла эде тургузуп турар болгай.

Хубэй можу.

3. СТУДЕНТ ЛЮ ШЭНЬ-СИ.

Чунцинге чеде бергеш, бис улус ажыл-агыйынга тускай эртемниглерниң кадрларын канчаар белеткеп турарын таныжары-биле университетче чорупкан бис. Университеттиң директорунуң оралакчызы эш Чэнь Эн бисти уткуп алгаш, бо өөредилге чери шаанда кандыг тускай эртемниглерни белеткеп турганын болгаш ам кандыгларны белеткеп турарын чугаалап берген.

Эш Чэнь Энниң чугаалааны:

— Шаанда, эрге тургузуг үезинде, бир эвес студент бүдүрүлгеге чеде берген болза, ак хол хаптыг, дуран тудуп алгаш, цехтер кезип, станокче канчаар чоокшулаарын безин билбес турган. Студентиде чүү боор! Тускай эртемдениниң диплому-биле дооскан кижи безин мастерден шуут-ла дора турган. Ам биске дипломнуг болза-даа кожайыг болгаш чүве кылып билбестер эвес, а ажыл херекти эки билир кижилер херек. Бүдүрүлгени удуртур төлээде, ону теория-даа талазы-биле, практика-даа талазы-биле билир херек-ле болгай. Бисте өөредилгениң бүгү чорудулгазы ол сорулгага чагырткан. Университеттиң заводтарының бирээзинге бараалам, ынчангаш өөредилгени практика-биле канчаар холбаштырып турарывыстың дугайын каракка көрүп ап болур силер.

Электротехниктиг заводче чоруптувус. Эжикти ажыдыпкаш-ла, мырыңай-ла электри дериглезиниң чанында башкы студентилерге лекция номчуп турарын, теориялыг билигни практикага ажыглаарының арталарын көргүспушаан, ол теориялыг билиглерни ажыл херекке быжыглап турарын көрдүвүс. Кичээлге шаптык болбас дээш металлургия цехинче чоруптувус. Ында канны хайындырар чорудулга кидин түлүк болуп турган. Студентилер ёзулуг металлургтар ышкаш ажылдап, удавас өскелерни өөредир чүүлүн боттарының холу-биле кылып турдулар. Студентилерниң бирээзи-биле чугаалажыр деп шиитпирлеп алгаш, бистиң чанывыс-биле хүүрек туткан, калбак эриктиг шляпа кеткен уругну доктааттывыс. Таныжа бээривиске ийиги курстуң студентизи Лю Шэнь-си болду.

— Шэнь-си бодуңнуң дугайың, ада-иеңерниң дугайың, акыларыңарның болгаш угба-дуңмаларыңарның дугайын чугаалап берип көрем —деп ону дилеедивис.

Шэнь-си биче кады боданган, оон чугаалады:

— Баштай ада-иемниң болгаш акыларымның, оол дуңмаларымның дугайын чугаалап берейин. Мээң ачам — шоолуг эвес албан-хаакчы, авам дааранычы. Оларның дугайында чугаалаар чүвем бо-ла-дыр. Ынчангаш хүлүмзүрбүшаан, ооң үргүлчүлээни:— Оон ыңай үш акыларлыг, үш оол дуңмаларлыг кижи мен.

Ооң акы-дуңмалары чүнү кылып турар дугайын айтырган, ооң харыызынга дыңнааныывыс мындыг:

— Улуг акым Совет Эвилелинде консерваторияда өөренип турар, ортун акым — Пекинде философия-биле ажылдап турар, биче акым — инженер, улуг дуңмам—артист, ортун дуңмам — техникумда, биче дуңмам —ортумак школада өөренип турар.

Шэнь-си биче кады ыттавайн баргаш, хенертен мынча деп немээн:

— Шынап-ла шуут уткан-дыр мен, эң бичии оол дуңмам бар-ла болгай — ол ам-даа чаш, яслиде барып турар. Ынчалза-даа бисте кижи артык-тыр деп бодавайн көрүңер. Бис артык-даа эвес, эвээш-даа эвес улус бис. Кыдат удатпайн бай чурт апаар, чеже-даа кижини ол азырап шыдаар.

— Бодуңар дугайында черле чүнү чугаалап болур силер?— деп кыстан айтырдывыс.

— Чартык кезиин силер ам билип алдыңар,— деп ол чугаалап үргүлчүлээн.—22 харлыг мен, өөренип, музыка ойнап, спорт кылып турар мен, мырыңай чоокка чедир-ле университетке барыын үзелдиг идегеттер-биле демиселдиң идепкейжизи турдум.

Барыын үзелдиглерге удур чүге демиселжип турганын чугаалап бээрин кыстан дилеедивис. Ол айтырыгны харылап турда, уругнуң шырайы кайы хире ширии апарганын көрдүвүс.

— Чүге дизе мен коммунистерге бүзүрээр мен, барыын үзелдиглерге бүзүревес мен. Чаа тургузуг үезинде чоннуң амыдыралы экиживес деп барыын үзелдиглер мегелеп бадыткап турганнар. Коммунистер чуртту удуртуп шыдавас деп бадыткап тургаш, база мегелеп турганнар. Мээң караам багай эвес, ынчангаш биске коммунистер — аас-кежик болгаш камгалакчылар деп чүвени көрүп турар мен. Келир үе меңээ эргим үнелиг, а келир үе кандыг-даа таварыгда коммунистерниң болур.

— Келир үе дугайында чугаа болу берди. Силер бодуңарның келир үеңер кандыг болур деп билип турар силер?— деп айтырдывыс.

— Дыка тодаргай билир мен. Университеттен эки тускай эртемниг болуп чоруур мен, чүге дизе мында бисти ийи бут кырынга кылаштаар кылдыр — теорияга болгаш практикага өөредип турар. Заводка ажылдап кире бергеш, бодумнуң ажылымны билбейн баар ыйдынчыг чүве болбас. Чаартыкчылар-биле, рационализаторлар-биле бодумну хүрээлеткеш, ажыл херекти кыпсып үндүрер мен. Оон ыңай чүү боор? Ашакка баар апаар мен, уруглар-даа болур мен ийнен... Шынап-ла мээң келир үем багай эвес-тир бе?

Лю Шэнь-синиң келир үези эки дээрзинге чөпшээрежир херек. Ындыг кадрларны белеткеп турар чурттуң келир үези база чайынналчак.

Г. ОБЪЕНТОВ.

Сычуань можу.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң 3 — 88, харысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4 — 98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3 — 68, чагаа килдизиниң база бухгалтериянның 3 — 65.

ТС — 00644. Чагыг № 316. Культура эргелелиниң типографиязы.